

**Brexitin representointi Helsingin Sanomien
pääkirjoituksissa**

**Maisterintutkielma
Hilda Lundstedt
Suomen kieli
Kielten ja viestintätieteiden
laitos,
Jyväskylän yliopisto
2020**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Hilda Lundstedt	
Työn nimi – Title Brexitin representointi Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Tammikuu 2020	Sivumäärä – Number of pages 64
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millainen kuva brexitistä muodostuu Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa. Tähän tavoitteeseen pyrin seuraavien tutkimuskysymysten avulla: 1) Miten brexitiä representoidaan Helsingin Sanomien brexitiä koskevissa pääkirjoituksissa? ja 2) Millaisia diskursseja näiden representaatioiden taustalla on havaittavissa? Brexit-prosessi, eli Ison-Britannian ero Euroopan unionista, alkoi vuonna 2016 eroa kannattaneesta kansanäänestyksestä. Koska yksikään maa ei ole aiemmin eronnut EU:sta, ilmiö on uusi, dynaaminen ja Euroopan valtasuhteita ravisteleva. Näin ollen ilmiöstä on myös raportoitu laajasti eurooppalaisissa tiedotusvälineissä.</p> <p>Tutkimuksen aineisto koostuu 23 pääkirjoituksesta, jotka on julkaistu Helsingin Sanomien verkkopalvelussa ensimmäisen puolen vuoden aikana vuonna 2019. Pääkirjoitus on perinteikäs ja kantaaottava tekstilaji, jonka viestinnällinen tehtävä on toimia myös sanomalehden äänenä. Tämän vuoksi kyseinen tekstilaji on kiinnostava vastapari jatkuvasti muutoksessa olevalle poliittiselle ilmiölle.</p> <p>Tutkimuksen teoreettinen viitekehys perustuu kriittiseen diskurssianalyysin ja systeemis-funktionaaliseen kieliteoriaan. Kriittisen diskurssianalyysin mukaan kielelliset ja lauseopilliset valinnat, joita tekstissä tehdään, sisältävät ideologisia merkityksiä. Brexitin representaatiot rakentuvat siis valinnoista kieliopillisesti mahdollisten mallien välillä. Systeemis-funktionaalisen kieliteorian avulla pystytään kuvaamaan, miten kieli rakentaa merkityksiä ja mahdollistaa erilaisten toimintojen tekemistä. Metodini pohjautuu SF-teorian metafunktiioihin ja prosessityyppeihin.</p> <p>Aineistostani erottuu 7 eri representaatiota, jotka kuvaavat brexitiä, EU:ta, Britanniaa ja sen parlamenttia sekä Theresa Mayta ja hänen seuraajaansa. Brexitiiä kuvataan taloudellisena vaarana ja arvaamattomana, EU:ta vakaana ja Britanniaa parlamentteineen itsekkäänä ja tyhmänä. Theresa Mayta luonnehtii epäonnistuminen ja seuraajaa kirotun jatkajan representaatio. Representaatioiden taustalla vaikuttavat pääkirjoitustoimituksen luomat poliittinen ja EU-myönteinen diskurssi sekä vallan, totuuden ja oikean ja väärän diskurssi. Representaatiot ja diskurssit valottavat sitä, millaisia ideologisia arvoja millaisia uskomuksia ja arvoja tekstien taustalla piilee, ja millaisena brexit näyttäytyy suomalaiselle mediatekstien lukijalle.</p>	
Asiasanat – Keywords Euroopan unioni, brexit, kriittinen diskurssianalyysi, systeemis-funktionaalinen kielioppi	
Säilytyspaikka – Jyväskylän yliopisto, suomen kielen oppiaine	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
1.1	Mikä on brexit ja miten siitä puhutaan mediassa?	2
1.2	Aiemman tutkimuksen kautta tutkimuskysymyksiin	4
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	9
2.1	Kriittinen diskurssianalyysi	10
2.1.1	Diskurssit	11
2.1.2	Representaatio	12
2.2	Systeemis-funktionaalinen kieliteoria	14
2.2.1	Metafunktio	15
2.2.2	Prosessityypit ja transitiivisuus	17
3	MENETELMÄ JA AINEISTO	20
3.1	Metafunktioista representaatioihin	20
3.2	Aineistona pääkirjoitukset	21
4	ANALYYSI	25
4.1	Yleistä	25
4.2	Millainen on brexit eli Britannian ero Euroopan unionista?	25
4.2.1	Taloudellinen vaara -representaatio	25
4.2.2	Arvaamaton brexit -representaatio	27
4.3	Millainen on Britannia parlamentteineen?	30
4.3.1	Itsekkyden representaatio	30
4.3.2	Tyhmyyden representaatio	33
4.3.3	Vakaa Euroopan unioni -representaatio	36
4.4	Millaisia ovat Theresa May ja hänen seuraajansa?	40
4.4.1	Epäonnistumisen representaatio	40
4.4.2	Kirotun jatkajan representaatio	45
4.5	Diskurssit representaatioiden taustalla	48
5	PÄÄTÄNTÖ	54
5.1	Pohdintaa tuloksista	54
5.2	Tutkimuksen arviointi	58
6	LÄHTEET	61
	Aineistolähteet	63

1 JOHDANTO

1.1 Mikä on brexit ja miten siitä puhutaan mediassa?

Kesäkuussa 2016 Euroopan unioni (EU) kohtasi aivan uudenlaisen haasteen, kun Iso-Britannian EU-kansanäänestys liputti Brexitin eli Ison-Britannian EU:sta irtautumisen puolesta. Koskaan aiemmin EU:n historian aikana jäsenvaltio ei ole vielä halunnut erota unionista, joten sekä Iso-Britannian että EU:n päättäjillä oli edessään monia ratkaisemattomia kysymyksiä ja kiperiä pulmia. Viime vuodet eivät ole suinkaan olleet Euroopan unionille helppoja: vuoden 2008 finanssikriisi, 2010 Kreikan vääristetyt taloustilastot ja velkakriisi sekä 2015 pakolaiskriisi ovat kaikki vaikuttaneet unionin toimintaan ja nykyiseen poliittiseen ilmastoon. Tällaisessa kontekstissa Ison-Britanniassa kampanjoitiin sekä Brexitin puolesta että sitä vastaan. (O'Rourke 2018: 181–186.) Mahdollinen ero EU:sta on puhututtanut jo pitkään, ja tämä keskustelu kulminoitui alussa mainittuun neuvotantavaan kansanäänestykseen. Brittimediassa kampanjaa ja EU-eroa puitiin laajalti, ja virallisen kampanja-ajan puitteissa julkaistiin 15 000 aihetta käsitellyttä artikkelia. Koko Ison-Britanniassa julkaistavien sanomalehtien etusivun uutisista yli kolmasosa käsitteli kansanäänestystä. (Suonpää 2018: 181.)

Tuon kesäkuun äänestystuloksen jälkeen tilanne on ollut enemmän tai vähemmän avoinna, mikä on edelleen tarjonnut sekä Euroopassa että maailmanlaajuisesti runsaasti materiaalia tiedotusvälineille ja tutkijoille. Seuraava rajapyykki brexit-taipaleella oli Britannian virallinen eroilmoitus EU:lle pääministeri Theresa Mayn johdolla maaliskuussa 2017. Tästä käynnistyi neuvottelujen täyteinen kahden vuoden määräaika, jonka aikana unionin ja Ison-Britannian oli tarkoitus päästä sopuun tulevasta suhteestaan. Tätä määräaikaa on tosin useaan otteeseen pidennetty Britannian pyynnöstä. Unionin toimielimistä komissio on hoitanut neuvotteluja Ison-Britannian erosopimuksesta pääneuvottelijanaan Michel Barnier. Ensimmäinen erosopimus hyväksyttiin marraskuussa 2018, mutta se ei mennyt Britannian parlamentin äänestyksissä läpi. Tämän jälkeen eroa lykättiin maaliskuun lopun ensimmäisestä eropäivästä ensin toukokuuhun ja sitten lokakuun loppuun, jolloin hyväksyttiin myös uusi versio erosopimuksesta. (Valtioneuvoston kanslia 2019, eurooppatiedotus.fi 2019.) Kesäkuussa Theresa May ehti myös eroamaan tehtävästään, ja hänen tilalleen valittiin Boris Johnson jatkamaan samojen haasteiden kanssa painimista.

Tämä vuoden 2016 kansanäänestyksen tuloksesta käynnistynyt tapahtumien sarja on tutkimukseni lähtökohta. Koko Eurooppa on seurannut tarkasti Ison-Britannian tapahtumia, ja kuten tutkimukseni otsikko jo kertoo, myös suomalainen media on ollut kiinnostunut Britannian EU-erosta ja raportoinut siitä laajasti. Tässä tutkimuksessa keskityn niihin representaatioihin ja diskursseihin, joita Helsingin Sanomien brexitiä käsittelevissä pääkirjoituksissa tuotetaan. Uusi tilanne koko Euroopan unionille, brexitin laajat poliittiset ja taloudelliset vaikutukset ja median rooli vallankäyttäjänä tarjoavat hedelmällisen kehyksen tutkimukselleni ja syyn tutkia ilmiötä. Yhden näkökulman tutkimukselleni tarjoaa myös pääkirjoitusten valinta aineistoksi, sillä ne eivät ole luonteeltaan vain kantaaottavia, vaan ne muodostavat myös lehden virallisen kannan. Perinteikäs tekstilaji ja täysin uudenlainen poliittinen ilmiö ovat yhdistelmänä kiinnostava ja erilainen aiempaan tutkimukseen verrattuna.

Vaikka brexit on ilmiönä uusi, se ei kuitenkaan syntynyt tyhjästä eikä ainoastaan 2000-luvun kriisien vaikutuksesta, vaan sen historia ajoittuu vuosikymmenien päähän. Yksi asia, jota Iso-Britannia on perinteisesti vastustanut EU:hun liittyen kaikista eniten, on sen ylivaltiollinen luonne. Jo vuoden 1951 Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamisesta lähtien Euroopan integraatio ei ole ollut vain itsenäisten hallitusten vapaaehtoista yhteistyötä. Se on pikemminkin määritelty erilaisten ylikansallisten, poliittisten, byrokraattisten ja juridisten instituutioiden kuten Euroopan komission, parlamentin ja Euroopan unionin tuomioistuimen kautta. (O'Rourke 2018: 1.) Vaikka historiallisesti EU:n ja Ison-Britannian suhde ei ole ollut kovinkaan yksinkertainen, on vaikeaa nimetä yksiselitteisiä syitä tai selityksiä sille, miksi Isossa-Britanniassa päätettiin äänestämään eron puolesta. Ero ei kuitenkaan ollut välttämätön, sillä vain pieni enemmistö eli tarkalleen ottaen 51,9 prosenttia äänesti eron puolesta. (Valtioneuvoston kanslia 2019, O'Rourke 2018: 175.)

Tulevaisuus tulee näyttämään, miten Brexitissä lopulta käy. Joka tapauksessa ensimmäistä kertaa unionin historiassa yksi jäsenvaltioista on jättämässä EU:n, millä tulee olemaan suuria poliittisia vaikutuksia koko Euroopan unionille, sen jäsenmaille ja instituutioille. Tulevaisuus tulee näyttämään, heikentääkö Britannian irtautuminen EU:n integraatiota vai vahvistaa brexit kuitenkin jäsenmaiden yhdentymisen halua. (Cini & Verdun 2018: 63–66.) Tapahtuipa muutos miten ja milloin hyvänsä, siitä tullaan kirjoittamaan mediassa laajalti, eikä ole merkityksetöntä, miten tällaisesta yhteiskunnallisesta muutoksesta uutisoidaan. Helsingin Sanomien kolumnisti Jaakko Hämeen-Anttila (2019) pohtii lokakuussa julkaistussa kolumnissaan, että Brexit-uutisointi on ollut Suomessa ja Britanniassa mediapeliä, jonka tarkoituksena on

maalailta erilaisia kauhuskenaarioita tulevaisuudesta. Kaupallinen media valaa epävarmuutta ja huolta ihmisiin, sillä kuluttajat on saatava seuraamaan uutisia valppaasti päivästä toiseen. Jo ennen kansanäänestystä kampanjoita ja uutisointia oli käynnissä puolin ja toisin. Isossa-Britanniassa EU-jäsenyyden puolesta kamppaili Vote Remain -kampanja, ja EU-eroa taas kannatti vastavuoroisesti Vote Leave. Ensin mainittu käytti taktiikkanaan asiantuntijoiden ja arvovaltaisten tahojen varoituksia EU-eron negatiivisista vaikutuksista, mitä Vote Leave -kampanja hyödynsi rakentamalla jyrkkää vastakkainasettelua tavallisten ihmisten ja valtaapitävien välille. (Suonpää 2018: 182.)

Brexitistä tietysti uutisoidaan vahvasti mediassa myös joka puolella Eurooppaa, sillä tapahtumat ovat jatkuvassa muutoksessa. Uutisten avulla välitetään tietoa ajankohtaisista tapahtumista, ja ne pyrkivät yleensä objektiivisuuteen. Yhteiskunnassamme ja kulttuurissamme on käynnissä nopea ja jatkuva muutos, jota kriittisessä asemassa olevat tiedotusvälineet heijastelevat. (Fairclough 1997: 82.) Medialla on suuri valta suurien yhteiskunnallisten tapahtumien ja muutosten kuvaajana. Jos media ei pyri rakentamaan totuudenmukaista kuvaa todellisuudesta, sillä voi olla kauaskantoisia seurauksia median kuluttajien mielipiteisiin ja ajatuksiin. Jyrkiäisen (2017) mukaan Suomen tapauksessa median kulutus on ollut digitalisaation myötä muutoksessa, mutta Suomea voidaan silti edelleen pitää sanomalehtimaana, jossa lehdillä on perinteisesti ollut voimakas asema. Helsingin Sanomilla on erityisen suuri vastuu uutistenvälityksen totuudellisuudesta, sillä pienempien viestimien on huomattu käyttävän aineistonaan vahvempia viestimiä (Huovinen 2010: 127). Media Audit Finlandin levikkitilastojen mukaan Helsingin Sanomien tilausmäärät ovat olleet kasvussa ja erityisesti digitaaliset palvelut ovat kasvattaneet suosiotaan (Sanoma 2019). Nämä syyt pohjustavat Helsingin Sanomien ja uutistenvälityksen valintaa tutkimuksen kohteeksi.

1.2 Aiemman tutkimuksen kautta tutkimuskysymyksiin

Aiempi tutkimus on keskittynyt ennen kaikkea siihen, mitä syitä vuoden 2016 kansanäänestyksen tulokseen löytyy, ja miten brexitiä on joka puolella EU:ta kuvattu mediassa. Brexitin dynaamisen ja muuttuvan luonteen vuoksi täysin omaa tutkimustani vastaavaa tutkimusta ei ole yksinkertaisesti ehditty julkaista. Tutkimukseni asettuu kuitenkin samalle aikajanelle aiempien aihetta käsittelevien tutkimusten kanssa.

Reuters Institute for the Study of Journalism Oxfordin yliopistosta teki vertailevan analyysin 3516 brexitiin liittyvästä artikkelista, jotka olivat 39 eri uutislähteestä ja kahdeksasta eri EU-maasta (Ranska, Saksa, Kreikka, Italia, Puola, Espanja, Ruotsi ja Irlanti). Tutkimus tehtiin yhteistyössä median tutkimukseen erikoistuneen PRIME Researchin kanssa. Aineisto kerättiin vuoden 2017 syyskuusta vuoden 2018 helmikuuhun. Aineisto koostui sekä uutisista, mielipiteistä että pääkirjoituksista. Tutkimuksessa paljastui muun muassa, että brexitin ei uskota hajottavan EU:ta, ja eurooppalainen brexit-uutisointi on ennen kaikkea faktapohjaista. Vain 22% analysoidusta artikkeleista sisälsi selkeän mielipiteen brexististä. Keskimäärin vain yksi kymmenestä artikkelista raportoi brexististä kansallisesta näkökulmasta. Maiden välillä oli tosin merkittäviä eroja, sillä esimerkiksi EU:n tulevaisuudesta oltiin erityisen kiinnostuneita Ruotsissa ja Kreikassa, kun taas Irlannin läheinen suhde brexit-neuvotteluihin vaikutti kansallisen ja brittiläisen näkökulman jakautumiseen puoliksi.

Ruotsissa 46,5% artikkeleista on kirjoitettu Iso-Britannian näkökulmasta, 23,7% EU:n ja 29,8% kansallisesta näkökulmasta. Nostan Ruotsin tässä yhteydessä tuloksista esiin, koska toisena Pohjoismaana se tarjoaa oivan vertailukohtan tämän tutkimuksen tuloksille. Tosin oma tutkimukseni keskittyy vain 2019 alkuvuoden pääkirjoituksiin vain yhdessä suomalaisessa lehdessä, joten tämän tutkimuksen tuloksia aiempaan tutkimukseen verratessa tulee ottaa huomioon ajallisen kontekstin lisäksi myös maisterintutkielman laajuus.

Vaikka brexististä uutisoidaan paljon, kiinnostaako se kuitenkin tavallista mediasisältöjen kuluttajaa? Tuntuuko EU:hun liittyä keskustelu suomalaisista etäiseltä? Esimerkiksi Tuomo Mörä (2007: 160, 168) on tutkimuksessaan pohtinut sitä, miksi EU:sta käytävä keskustelu ja siitä kertova journalismi kiinnostavat kansalaisia niin vähän. Hän tarkasteli tutkimuksessaan 12:n eri Brysselin kirjeenvaihtajan haastatteluja, joista toistuvasti nousi esiin tämä kyseinen ongelma, joka johtuu yllättävän monista eri viestinnällisistä ja rakenteellisista seikoista. Eurooppalaiset identifioituvat ennen kaikkea omiin kansallisvaltioihinsa, EU:ta pidetään sekavana ja vaikeasti hahmotettavan koneistona, instituutioiden viestintää tulisi parantaa ja EU:ta käsittelevän journalismin tulisi olla laadukkaampaa. Mörän mukaan kansalaisten kiinnostuksen puutetta voidaan pitää yhtenä keskeisenä ongelmana elinvoimaisen demokratian toteutumisen ja poliittisen järjestelmän legitimitetin kannalta. Tämä syy perustelee myös oman tutkimukseni tärkeyttä, sillä brexististä muodostuva kuva rakentaa osaltaan myös kuvaa EU:sta. Miten EU ja Britannia neuvottelevat erosopimuksesta? Millaisena poliittinen järjestelmä ja luotettavuus näyttäytyvät?

Uutisoinnin lisäksi brexit on herättänyt monien tutkijoiden kiinnostuksen. Jo vuonna 2016 EU-kansanäänestyksen tuloksen julkistamisen jälkeen julkaistiin useiden brittiakateemikojen yhteisanalyysi, EU Referendum Analysis, tulokseen mahdollisesti vaikuttaneista tekijöistä ja aikaisista löydöksistä (Jackson, Thorsen & Wring 2019). Raportin tarkoitus oli ottaa osaa yleisen ymmärryksen rakentumiseen, kun kansanäänestys oli vielä tuoreena mielessä. Raportin tekijät olivat erityisen kiinnostuneita siitä, miten media, journalismi ja poliittinen viestintä vaikuttivat ihmisten osallisuuteen kansanäänestykseen liittyvässä poliittisessa prosessissa. Raportti koostuu kahdeksasta eri osasta, jotka käsittelevät hyvin monipuolisesti historiaa, politiikkaa, uutisia, journalismia, kampanjoita ja poliittista viestintää, puolueita, sosiaalista mediaa ja äänestäjiä. (mts. 8.) Monet yllättänyt EU-eroa puoltava äänestystulos on siis herättänyt akateemikot ja tieteen tekijät pohtimaan brexitiin johtaneita syitä monelta eri kantilta. Erityisen kiinnostavaa ja omaa tutkimustani taustoittavaa Referendum analyysissä ovat median vaikutusta tarkastelevat luvut, sillä myös tämä tutkielma keskittyy median rakentamaan kuvaan brexististä.

Lähivuosina on julkaistu myös kaksi omaan aiheeseeni liittyvää maisterintutkielmaa. Tegelberg (2018: 2) tutki maisterintutkielmassaan diskurssianalyysin keinoin kolmen eurooppalaisen lehden (Helsingin Sanomat, Guardian ja Süddeutsche Zeitung) esittämiä tulevaisuuskuvia vuoden 2016 brexit-äänestyksen jälkeen. Tällöin lehtien EU-kuva vaikutti myönteiseltä ja unionin legitimitetti näyttäytyi vahvana, sillä brexitiä pidettiin lähinnä Britannian kriisinä. Myös vuoden 2014 vuoden EU-vaalien yhteydessä Aaltonen (2015: 2) keskittyi maisterintutkielmassaan tarkastelemaan Helsingin Sanomien uutisten määritelmää Euroopan unionista ja eurooppalaista solidaarisuutta sisällön erittelyn kautta. Solidaarisuus esiintyi tutkimuksen tulosten mukaan erityisesti selvänä eron tekemisenä Euroopan unioniin kuuluvien ja kuulumattomien välille. Oma tutkimukseni eroaa aiemmista maisterintutkielmista ennen kaikkea ajankoh-taisuutensa vuoksi, sillä brexitin lopputulemaa ei vielä tiedä kukaan. Brexitin representaatiota ja diskursseja Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa tullaan tässä tutkimuksessa selvittämään kriittisen diskurssianalyysin ja systeemis-funktionaalisen kieliteorian viitekehyksessä.

Wodak & Weiss (2005: 127) ovat tutkineet erilaisia EU:n päätöksentekoon liittyviä prosesseja ja organisaation erilaisten tekstien tuottamista diskurssianalyysin monialaisessa viitekehyksessä. Tutkimuksessaan he pystyivät määrittämään Eurooppa-diskursseille kolme erilaista ulottuvuutta: ideationaalisen, organisaation ja maantieteellisen tason. Heidän mukaansa päätöksenteon käytänteet ja institutionaaliset diskurssit ovat hyvin kompleksisia ja intertekstuaalisia,

sillä diskursiiviset käytännöt ovat aina kytköksissä toisiin. On kiinnostavaa selvittää, ovatko myös brexitiin liittyvät diskurssit yhtä kompleksisia kuin Wodakin ja Weissin tunnistamat Eurooppa-diskurssit. Huovinen (2010: 126) taas on paneutunut valheellisen EU-uutisoinnin yhteydessä käytyihin verkkokeskusteluihin ja niissä esiin nouseviin diskursseihin. Harhaanjohtava uutisointi kalastusdirektiivistä herätti erityisesti EU-kriittiset keskustelijat. Vaikka keskusteluissa kävi muutamaan otteeseen ilmi uutisen paikkansapitämättömyys, vain harva kyseenalaisti median toiminnan uutisoinnin yhteydessä. Huovinen kertoo tutkimuksessaan, että tyyppillinen EU-huhu-uutinen leviää nopeasti ja se vaikuttaa käsitykseen EU:sta ja koko poliittisesta järjestelmästä. Sanomalehdissä julkaistut kirjoitukset eivät siis missään tapauksessa ole merkittömiä, sillä ne saattavat vaikuttaa siihen, miten Euroopan unioniin suhtaudutaan Suomessa.

Heikkinen (1999: 273) on tutkinut poliittisia pääkirjoituksia, jotka ovat hänen mukaansa mielipideteksteinä sekä kantaaottavia että näitä kannanottoja perustelevia. Tekstit esittävät arvioita myös menneestä, tulevasta ja nykyisyydestä, ja ne pyrkivät osallistumaan päätöksentekoon sekä kansan että poliitikkojen mielipiteiden välittämisen että itsenäisen institutionaalisen toimijuuden kautta. Pääkirjoitusten avulla lehdet voivat toimia politiikan välineenä, poliittisina vaikuttajina ja aktiivisina osallistujina poliittisessa päätöksenteossa. Pääkirjoitukset ovat siis tekstilajina monimuotoinen tutkimuksen kohde. Myös Katajamäen (2003: 197) mukaan ensisijainen viestinnällinen tarkoitus pääkirjoituksilla on kertoa lehden kanta ja linja sekä toimitukselle että lukijoille. Tämän lisäksi pääkirjoitukset kunnioittavat perinteitä, kritisoivat, taustoittavat, osallistuvat keskusteluun, oikovat väärinkäsityksiä, tuovat ajankohtaisia aiheita paremmin esille ja arvioivat ilmiöitä. Pääkirjoitusten tarkoitus on ennen kaikkea saada lukija itse ajattelemaan ja arvioimaan, mutta valtaa pitäviin pyritään vaikuttamaan, jotta mahdollisia muutoksia pystyttäisiin toteuttamaan.

Edellisessä alaluvussa kuvatun yhteiskunnallisen tilanteen ja taustan sekä tässä alaluvussa eritellyn aiemman tutkimuksen ja tekstilajin esittelyn valossa on kiinnostavaa ja ennen kaikkea ajankohtaista selvittää, millainen kuva brexististä muodostuu brexit-pääkirjoituksissa. Tätä tavoitetta tässä tutkimuksessa selvitetään seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

1. Miten brexitiä representoidaan Helsingin Sanomien brexitiä koskevissa pääkirjoituksissa?
2. Millaisia diskursseja näiden representaatioiden taustalla on havaittavissa?

Tutkimuskysymysten avulla on mahdollista selvittää, millaisena brexit ja unioni näyttäytyy suomalaiselle sanomalehden lukijalle. Onko unioni vain etäinen toimija Brysselissä? Onko brexit vain Britannian kriisi, vai koskettaako se myös muita EU:n jäsenvaltioita kuten Suomea? Uutisten sijaan keskityn tässä tutkimuksessa pääkirjoitukseen, sillä se erottaa tutkimukseni muista tutkimuksista ja tarjoaa uuden näkökulman representaatioiden analyysiin. Pääkirjoituksissa kannanottojen tulee olla hyvin perusteltuja, sillä niiden perimmäinen viestinnällinen tarkoitus on olla koko lehden kannanotto. Kuka pääkirjoituksen kirjoittaakin, hänen tulee mukautua tällaiseen toimitukselliseen konventioon, mikä näkyy muun muassa tekstin persoonamuodoissa, sanavalinnoissa ja tekstin sävyssä. (Katajamäki 2003: 187.) Tutkimuksen lähtökohtana on siis dynaaminen ja ajankohtainen ilmiö, jonka käännteitä ja lopputulemaa on vaikeaa ennustaa. On kiinnostavaa selvittää, millainen kuva brexitistä syntyy kantaottavan ja tekstilajipiirteiltään perinteikkään tekstilajin kautta.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä luvussa kuvaillaan ensin kielen ja tekstien funktionaalista ja sosiaalista luonnetta, minkä jälkeen siirrytään tarkastelemaan kriittisen diskurssianalyysin viitekehystä, diskursseja ja representaatiota. Tämän jälkeen otan mukaan myös systeemifunktionaalisen kieliteorian ja sen käsitteistön ja suhteutan sen edellä kuvailemaani diskurssianalyysiin.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys tarkastelee kieltä funktionaalista näkökulmasta lingvistisenä, diskursiivisena ja sosiaalisena järjestelmänä. Funktionaalinen lähtökohta korostaa kielenkäytön tavoitteellisuutta, mikä on kielenkäyttäjien resurssien ja tavoitteiden sekä hyvin monimuotoisen kontekstin summa. Diskurssintutkijana erityinen kiinnostuksen kohde löytyy sosiaalisen toiminnan säännönmukaisuuden tai vaihtelun ja kielenkäytön välisestä suhteesta. (Pynnönen 2013: 5.) Kielenkäyttö ei siis vain kuvasta maailmaa, vaan ennen kaikkea merkityksellistää sitä järjestäen, rakentaen, uusintaen ja muuttaen tuntemamme sosiaalista todellisuutta. Kielenkäytön avulla pystymme merkityksellistämään eli konstruoimaan ne kohteet, joista haluamme puhua tai kirjoittaa arjessamme. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 18.) Funktionaalinen näkökulma on tutkimuksen aiheen kannalta luonteva valinta, sillä Brexitistä kertovat pääkirjoitukset ovat luonnollisesti kielenkäyttäjien eli tässä tapauksessa pääkirjoitustoimituksen valintojen ja tavoitteiden lopputulema. Pääkirjoitusten kielelliset valinnat rakentavat Brexitistä kuvaa tapahtumana ja poliittisen järjestelmän muutoksena, ja näitä valintoja tässä tutkimuksessa on tarkoitus analysoida.

Fairclough'n (1995: 37–38, 50) mukaan diskurssien ja sosiaalisten rakenteiden suhde on myös vastavuoroinen: diskurssi määrittää sosiaalisten rakenteiden kautta, mutta sillä on myös vaikutusta sosiaalisiin rakenteisiin, jatkumoon ja muutokseen. Sosiaaliset käytänteet eivät vain heijastele todellisuutta, vaan ne ovat aktiivinen ja muutosvoimainen osa sitä. Ei siis ole merkityksetöntä, millaisia diskursseja Brexitin representointiin kytkeytyy. Mediasisällön tuottajilla on valtaa median kuluttajiin nähden, sillä heillä on yksinoikeus tuottaa sisältöä ja näin ollen määrittää, mitä otetaan mukaan ja jätetään pois ja miten esimerkiksi tapahtumista kerrotaan. Fowler (1991: 25) esittää, että kaikessa mediassa tapahtumien ja ilmiöiden representointi on konstruktiiivinen käytänte. Tapahtumien neutraali kuvailu on käytännössä mahdotonta, koska ne on puskettu median järjestelmän läpi. Esimerkiksi pääkirjoituksissa on tietynlainen tunnistettava rakenne, joka jo itsessään sisältää sosiaalisia ja kulttuurisia arvoja. Tämän vuoksi

pääkirjoitus tuo jo tekstilajina oman latauksensa ja näkökulmansa tapahtuman kuvailuun ja merkityksellistämiseen.

2.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Tässä alaluvussa avataan laajemmin kriittisen diskurssianalyysin viitekehystä. Miksi juuri kriittinen diskurssianalyysi, ja millaisia työkaluja ja ajatuksia se antaa juuri tälle tutkimukselle?

Kriittisen diskurssianalyysin mukaan kieli on myös sekä yhteiskunnan tuotos että yhteiskunnallinen vaikuttaja, ja tarkastelu keskittyy näiden aspektien väliseen jännitteeseen. Kriittisen lingvistiikan näkemyksen mukaan kielelliset ja lauseopilliset valinnat, joita tekstissä tehdään, sisältävät ideologisia merkityksiä. Esimerkiksi tapahtumien representaatiot rakentuvat siis valinnoista kieliopillisesti mahdollisten mallien välillä. (Fairclough 1997: 40, 76.) On tärkeää selvittää, millainen kuva brexitistä muodostuu ja millaisia poliittisia diskursseja näiden representaatioiden taustalla pääkirjoituksissa vaikuttaa, sillä kirjoittaessaan brexitistä media käyttää yhteiskunnallista vaikutusvaltaansa. Etäännytetäänkö EU brexitistä? Puhutaanko brexitistä vain Britannian kriisinä?

Wodakin ja Weissin (2005: 127) mukaan tekstit ja diskurssit eivät koskaan muodostu erityksissä muusta maailmasta, vaan ne liittyvät aina johonkin sosiaaliseen kontekstiin. Poliittista diskurssia kuvaillaan usein mediadiskurssiksi, sillä poliittinen keskustelu tapahtuu tiedotusvälineiden kautta. Median kontekstissa poliittinen diskurssi välittyy erilaisten medioiden kautta, ja medialla on myös kontekstuaalisia vaatimuksia kuten luontainen näkökulman valinta ja myös manipuloiva komponentti. Massamedia vaikuttaa yleisesti politiikkaan ja erityisesti siihen, miten poliittista päätöksentekoa ja politiikkaa kuvataan. (Fetzer 2013: 1–2.) Brexitin tilanne on jatkuvassa muutoksessa, joten media joutuu tekemään valintoja myös sen suhteen, mistä asioista uutisoidaan ja mistä taas ei. Representaatioiden analyysissä on siis olennaista pystyä selostamaan, millaisia valintoja representationaalisten prosessien kuvaamisessa on tehty. Osa asioista nostetaan etusijalle, osa ilmaistaan epäsuorasti ja osa on jätetty kokonaan pois. Näiden teksteissä tehtyjen valintojen taustalla voi olla erilaisia poliittisia ideologioita ja yhteiskunnallisia vaikuttimia. (Fairclough 1997: 136–137.)

Fairclough'n (1995: 51) mukaan brittiläisessä mediassa lähteiden, perspektiivien ja ideologioiden välinen tasapaino on ylivoimaisesti valtaapitävien puolella. Tällöin media toimii implisiittisesti valtaapitävien ilmaisukanavana, vaikka median käytänteet eivät tätä virallisesti tunnustaisikaan. Kielellä on valtaa, sillä se on sosiaalisesti järjestynyttä ja siihen liittyvien valintojen kautta rakennetaan todellisuutta ja yhteisöllisiä identiteettejä, mutta toisaalta myös muokataan tieto- ja uskomusjärjestelmiä (Pietikäinen ja Mäntynen 2009: 17). On itsestään selvää, että kieli on tärkeä osa yhteisöä ja yhteiskuntaa, eikä se vain heijasta sosiaalisia prosesseja ja käytänteitä. Ihmiset puhuvat, kirjoittavat ja lukevat, ja aina tällä toiminnalla on jotain sosiaalisia vaikutuksia. (Fairclough 1995: 23.) Näitä vaikutuksia ei välttämättä kuitenkaan tiedosteta tai osata edes arvata. Miten brexit-aiheisen pääkirjoituksen kirjoittaja pystyisi ennustamaan toisella puolella Suomea asuvan ihmisen tulkinnan kirjoituksesta? Kirjoittajilla on varmasti omat ajatuksensa siitä, miten teksti tullaan tulkitsemaan, mutta lukijan sosiaalinen konteksti voi tuoda siihen aivan erilaisia kaikuja, kuin oli tarkoitettu.

2.1.1 Diskurssit

Tässä alaluvussa avataan tarkemmin diskursseja. Millaisia käsitteitä ne ovat ja mitä ne tarkoittavat tässä tutkimuksessa?

Diskurssit, joita kutsutaan toisinaan myös erilaisiksi merkityssystemeiksi, rakentuvat osana sosiaalisia käytäntöjä samalla sosiaalista todellisuutta rakentaen. Nämä merkityssystemit eivät ole sattumanvaraisia vaan osa hyvinkin säännönmukaista merkityssuhteiden systeemiä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 21, 26–27.) Kielen merkityspotentialiluonne ei kuitenkaan ole staattinen ja pysyvä varasto, josta mekaanisesti kerättäisiin merkityksiä tiettyihin tilanteisiin, vaan systeemi täytyy ymmärtää ennen kaikkea avoimena ja muuntautuvana resursina. Näiden merkitysvivahteiden ymmärtäminen on myös kulttuurisesti rakentunutta. Koska sanavalinnat ovat strategisia valintoja merkitysten rakentamisessa, ei ole millään lailla merkityksetöntä, millaisia merkityspotentialin palasia puhuessaan ja kirjoittaessaan aktivoi. (Luukka 2002: 105–106.)

Pietikäisen & Mäntynen (2009: 26–27) mukaan kriittinen diskurssitutkimus määrittelee diskurssin käsitteen kahdella eri tavalla. Yksikössä diskurssilla tarkoitetaan yleisesti kaikkea kielellistä toimintaa, jonka seurauksena on vuorovaikutuksellisuutta. Kieli toimii tällöin resursina kielenkäytön sosiaalisuudelle. Monikossa diskurssit taas kuvastavat merkityksellistämisen kiteytynyttä tapaa kieliyhteisössä. Diskurssit ovat siis tapa kuvata asioita, tapahtumia ja ilmiöitä

tietystä näkökulmasta ja tietyllä kieliyhteisön tunnistamalla tavalla. Tässä tutkimuksessa analyysin kohteena ovat juuri toisena mainitut diskurssit, jotka esiintyvät Helsingin Sanomien brexitiä koskevissa pääkirjoituksissa.

Diskurssit toimivat ideologioiden ilmaisukeinoina ja ne ovat osa jatkuvaa uutisvirtaa, joka tavoittaa ihmiset joka päivä. Uutiset, pääkirjoitukset ja muut median tekstilajit edustavat merkittävää osaa keskimääräisen mediankuluttajan diskurssiin osallistumisesta. Massamedian diskurssit ovat erityisen kiinnostavia, koska voimasuhteiden luonne ei näydy niissä niin selkeänä, ja joskus niitä on kuvailtu myös piilotettuna voimana. Mediassa tehdään yleensä myös kylmä jako tuottajien ja tulkitsijoiden välillä. Usein median ollessa kyseessä voidaan puhua myös tuottajista ja kuluttajista, sillä medialla on myös tuotteistettu luonne. (Fairclough 1995: 37, 49.) Vaikka tutkimuksessa keskitytään analysoimaan juuri toimittajien tekemiä kielellisiä valintoja ja heidän tuottamiensa tekstien vallitsevia diskursseja, ei sovi unohtaa tulkitsijan roolia. Jokainen lukee kirjoituksia omasta näkökulmastaan ja sosiaalisesta yhteisöstään käsin, mikä tuo tulkintaan aina oman vivahteensa. Diskurssi sisältää siis käsitteenä myös sen, missä olosuhteissa tekstejä tuotetaan ja toisaalta myös tulkintaan. (Fairclough 1995: 25.)

Ideologiat vaikuttavat kirjoittajan kirjoitusprosessin taustalla uskomusten ja arvojen muodostamana kokonaisuutena. Kaikki kielelliset valinnat, jotka kirjoittaja siis tekstissään tekee, on kirjoitettu tietystä näkökulmasta. Uutistoimituksissa tapahtuva pääkirjoitusten kirjoitusprosessi ei siis tapahdu tyhjiössä, vaan osana todellisuutta ja ympäröivää kontekstia arvoineen ja uskomuksineen sekä sosiaalisine käytänteineen (Kalliokoski 1999: 8). Fairclough'n (1997: 67) mukaan ideologia ei kuitenkaan aina välttämättä ole läsnä tiedotusvälineiden diskurssissa, ja joissakin se voi olla enemmän esillä kuin toisissa. Tiedotusvälineiden diskurssi on siis ennen kaikkea monimutkaisten prosessien kenttä, jonka osana ideologiset prosessit ilmentyvät. Tutkijana täytyy siis kiinnittää huomiota siihen, ettei oletta ideologian automaattisesti olevan osa mediatekstiä.

2.1.2 Representaatio

Tässä alaluvussa kuvaillaan representaatioita ja niiden muodostumista erilaisten kielellisten valintojen kautta. Mitä representaatiolla tarkoitetaan tämän tutkimuksen kontekstissa?

Representoinnin ytimessä on ajatus siitä, mitä asioita kuvaukseen sisällytetään, jätetään pois tai asetetaan etusijalle eli millaisia valintoja tehdään. Diskursseilla on representationaalista

kuvausvoimaa, mikä tarkoittaa sitä, että niillä on kyky kuvata maailman tapahtumia totuudenmukaisina ja oikeasti tapahtuneina, valottaa syys-seuraussuhteita ja myös arvottaa niitä. Tieto maailmasta näyttää erilaiselta eri diskurssien valossa. Niiden avulla voidaan rakentaa ja jakaa tietoa tietystä näkökulmasta, ja näin ollen siis sulkea toiset näkökulmat pois. (Fairclough 1995, 13; Pietikäinen & Mäntynen 2009, 53–54.) Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimitus on tehnyt jonkinlaisia valintoja näkökulmansa suhteen aina brexitistä kirjoittaessaan. Tällöin jokin toinen näkökulma on ehkä jäänyt vähemmälle huomiolle, jolloin brexitistä muodostuu tietynlainen toimituksen valitseman näkökannan mukainen kuva.

Kielen avulla voidaan nimetä, järjestää, nostaa ylös ja painaa alas niin ilmiöitä kuin ihmisiä eli representoida maailmaa. Nimeäminen tarkoittaa ennen kaikkea nimityksen valintaa, eli millaisilla substantiiveilla tai erisnimillä erilaisiin ilmiöihin viitataan. Nimeäminen voi toisaalta myös tarkoittaa maailman ja ilmiöiden luokittelua erilaisiin arvoasteikkoihin ja ryhmiin, ja näiden luokittelujen nimeämistä. Luokittelu ja niiden nimeäminen on olennainen osa diskursin kielellisiä piirteitä. Näitä käytänteitä avaamalla voidaan päästä käsiksi diskursseihin, joiden osana ne ovat kielenkäytössä. Toista tärkeää kielellistä toimintaa kutsutaan kuvaamiseksi. Kuvaamalla voidaan valaista, miten erilaisia maailman ilmiöitä kuvaillaan eli millaisia kielenaineksia käytetään. Esimerkiksi adjektiivien, adverbien, lausekkeiden ja metaforisten ilmausten avulla voidaan rakentaa erilaisia painotuksia kuvailun kohteena olevista ilmiöistä ja tällä tavalla myös pyrkiä ohjaamaan lukijaa tiettyyn suuntaan ja ymmärrykseen maailman menosta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 72.)

Poliittiset agendat näyttäytyvät erityisesti viestimien tavassa suhtautua omasta periaatelinjasta eriäviin mielipiteisiin. Päättäjien mielestä suomalaisella medially on tapana erityisesti vaientaa haastavia tai ristiriitaisia näkökulmia tai jättää julkaisematta niitä. Periaatteen vuoksi muutama linjasta poikkeava juttu voidaan julkaista, mutta ristiriitaisen keskustelun esittämistä ei erityisesti suosita. (Kunelius, Noppari & Reunanen 2010: 298.) Uutistoimitukset tekevät siis valintoja sen pohjalta, mikä sopii niiden ideologiseen agendaan ja periaatelinjassa linjattuihin arvoihin. Tässä tutkimuksessa pyrin kriittisen lingvistiikan mallin mukaan osoittamaan sen, miten kielioppi ja kielelliset valinnat koodaavat pääkirjoituksissa ideologioita, eli millainen suhde vallalla ja kielellä on (Kalliokoski 1999: 19).

Samanaikaisesti teksteissä on pohjimmiltaan kyse representaatioiden suhteista ja identiteeteistä. Representaatioiden analyysissä voidaan hyödyntää M.A.K. Hallidayn metafunktiota, joista kerrotaan tarkemmin alaluvussa 2.2.1. Lyhyesti representaatioiden yhteydessä kolmea

funktiota voidaan kuvailla seuraavalla tavalla: ideationaalinen funktio tuottaa representaatioita maailmasta ja interpersonaalinen funktio kuvastaa kielen suhteita ja identiteettejä. Kolmas funktio liittyy tekstin koheesioon ja yksittäisten lauseiden yhdistymiseen tekstiksi. Monifunktioiden näkökulma antaa mahdollisuuden analysoida kieltä, mutta myös yhdistää se yhteiskunnalliseen analyysiin ja peruskysymyksiin tiedosta, ideologiasta, uskomuksista, sosiaalisista suhteista ja vallasta. (Fairclough 1995: 29–30.)

Fowlerin (1994: 4) mukaan sanomalehtien tekstilajit representoivat maailmaa kielen avulla. Ne eivät ole vain heijastumia faktoista, vaan jokainen kielellinen valinta tekstissä esimerkiksi sanaston tai syntaksin tasolla, sisältää jonkin syyn. On aina eri tapoja sanoa sama asia, ja ne eivät ole sattumanvaraisia vaihtoehtoja. Eroavaisuudet ilmaisussa sisältävät ideologisia eroavaisuuksia ja näin ollen siis eroja representoinnissa.

2.2 **Systemis-funktionaalinen kieliteoria**

Tutkimukseeni sisältyy kaksi eri teoreettista suuntausta, jotka tukevat toisiaan ja mahdollistavat tutkimuskysymyksiin vastaamisen. Tässä alaluvussa siirrytään kriittisestä diskurssianalyysistä tarkastelemaan systemis-funktionaalista kieliteoriaa. Miksi se on tässä tutkimuksessa mukana, ja mitä ovat Hallidayn metafunktiot? Kriittisen diskurssianalyysin lisäksi tutkimus pohjaa siis systemis-funktionaaliseen kieliteoriaan, jonka perusajatuksen mukaan kieli on yksi sosiaalisen toiminnan muodoista. Teorian avulla pystytään kuvaamaan, miten kieli rakentaa merkityksiä ja mahdollistaa erilaisten toimintojen tekemistä. M.A.K. Halliday on teorian isä, ja hän jakaa koko kielisysteemin kolmeen eri metafunktiioon, jotka ovat ideationaalinen, interpersonaalinen ja tekstuaalinen. (Luukka 2002: 89–90, 102, Halliday & Matthiessen 2004: 20.) Tutkimukseni keskittyy erityisesti ideationaaliseen funktioon, sillä olen kiinnostunut siitä, miten teksteissä rakennetaan todellisuutta kielellisten keinojen kautta.

Systemis-funktionaalinen kielitiede toimii käteväenä työparina kriittisen diskurssianalyysin kanssa tämän tutkimuksen viitekehysessä. Teoriat ovat molemmat sillä kannalla, että kieli on sosiaalinen monifunktioiden merkkijärjestelmä ja kielenkäyttö on kielellisiä valintoja (Kalliokoski 1999: 18). Kieli on ennen kaikkea toimintaa, tekemistä, sosiaalista ja yhteisöllistä eli kieli toimii yhteisössä kaiken ihmisen sosiaalisen toiminnan kanssa. Hallidayn teorian systeminen puoli erottaa sen monista funktionaalisista teorioista. Kielenkäyttäjät tukeutu-

vat puhuessaan kielisysteemiin, joka on erilaisten kielellisten valintamahdollisuuksien järjestäytynyt joukko eli kaikki se merkityspotentiaali, jota kielenkäyttäjät voi käyttää resurssinaan. Systeemisyys tarkoittaa käytännössä siis sitä, että merkityksenantoa ja kieltä käsitellään mahdollisten valintojen ja vaihtoehtojen kautta. (Luukka 2002: 89–90, 104.) Tekstit ovat siis jatkuvien valintojen tulos valtavan suuressa systeemien verkossa (Halliday & Matthiessen 2004: 23). Kun Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimitus on kirjoittanut brexit-pääkirjoituksia, toimittajat ovat muodostaneet tekstit ja niissä käytetyt kielelliset valinnat ja rakenteet omasta merkityspotentiaalistaan.

Kielenkäyttö, sen oppiminen ja omaksuminen perustuu kaikki vuorovaikutukseen yhteisön jäsenten kanssa. Toisin sanoen kielenkäyttöön siis sosiaalistutaan. Jäsenillä on yhteisössä erilaisia rooleja, joiden avulla he muovaavat sosiaalista todellisuutta, uusintavat yhteisön arvoja ja tietämystä. Kaikilla ihmisillä on kielellisiä resursseja, joita käyttäen he voivat tehdä eri konteksteissa ja yhteyksissä merkityksellisiä valintoja kielenkäyttöön liittyen. (Luukka 2002: 98.) Tämä vuoksi on ensiarvoisen tärkeää, että kieltä ei eroteta kontekstistaan. Kieli on aina yhteydessä sosiaalisiin prosesseihin ja inhimilliseen toimintaan yhteisössä. Myöskään yksittäisen tilanteen tarkastelu ei anna oikeellista loppupäätelmää, sillä kontekstuaalisessa kielenkäytössä on tiettyjä ominaispiirteitä ja toistuvuutta, mikä on ilmiönä tarkastelun ytimessä. (mts. 94, 96.) Brexitin representaatioita tulee siis tarkastella ainakin pääkirjoituksen tekstilajin kontekstissa sekä ajallisessa ja historiallisessa kontekstissa.

Luukan (2002: 99, 101) mukaan Hallidayn teoriassa yksi keskeisimmistä käsitteistä, joka yhdistää kielen ja sosiaalisen kontekstin yhteyden, on tilannekonteksti. Tilannekontekstilla tarkoitetaan niitä tilanteen piirteitä, jotka ovat relevantteja kielenkäytön kannalta ja vaikuttavat juuri kyseiseen tilanteeseen. Funktionaalisuus ymmärretään myös laajemmin, ei pelkästään kielen käyttötapojen kuvaamisena vaan ennen kaikkea kielen systeemin ominaisuutena. Kun tekstejä siis analysoidaan, niiden funktionaalinen järjestys tulee ilmi. Tutkimus osoittaa tällöin, mitä kielellisiä valintoja teksteissä on tehty, ja millaisessa monisyisessä kontekstissa ne esiintyvät. (Halliday & Matthiessen 2004: 24.)

2.2.1 Metafunktiot

Systeemin kolme metafunktiota pintaraapaistiin jo edellisessä luvussa, mutta nyt avataan niiden luonnetta hieman tarkemmin. Kielellä on maailmassa kolme perustehtävää: maailman hahmottaminen, siihen osallistuminen ja tekstien rakentaminen maailmasta. Ihmisen kokemuksia

maailmasta jäsennetään ideationaalisen metafunktion avulla. Tämän funktion kautta todellisuutta pystytään hahmottamaan, ja lisäksi rakentamaan siitä tulkintoja jäsentämällä, nimeämällä, luokittelemalla ja kuvailemalla maailmaa havaintojen pohjalta. Maailmaa ei kuitenkaan vain havainnoida ja koeta, vaan siihen halutaan osallistua. Kielen interpersonaalisen funktion avulla vuorovaikutussuhteita voidaan ylläpitää, ilmaista erilaisia mielipiteitä, tunteita ja arvioita tilanteesta. Kielen avulla pystyy asemoimaan itsensä erilaisiin vuorovaikutuksellisiin rooleihin kuulijan ja puhujan välisessä sosiaalisessa kanssakäymisessä. Kielen merkityspotentiaali jakautuu suurimmaksi osaksi kahden edellisen metafunktion sateenvarjon alle. Kolmas metafunktio pitää sisällään resursseja tekstien rakentamiseen. Tämä funktio tarjoaa mahdollisuuden yhdistää sattumanvaraiset lausejonot yhtenäiseksi tekstiksi. (Luukka 2002: 102–103.)

Nämä funktiot eivät kuitenkaan ole toisistaan irrallisia, sillä ilmaukset ovat oikeasti kaikkien kolmen funktion realisoituma. Metafunktiot taas toteutetaan kielen ja kieliopin tarjoamien resurssien avulla. Kieliopillisesti ideationaalisen metafunktion resursseina voidaan pitää nimeämistä sekä verbi- ja osallistujatyyppejä, interpersonaalisen metafunktion taas saa resurssinsa modusvalinnoista ja modaalisuudesta, ja tekstuaalinen metafunktio keskittyy koheesioon ja teema-reema-rakenteisiin. (Halliday 1973: 42–44.) Ideationaalinen metafunktio voidaan jakaa vielä eksperiantaaliseen ja loogiseen metafunktiioon. Eksperiantiaalinen viittaa siihen, miten kielen avulla konstruoidaan tapahtumia, tiloja ja toimintoja sekä olosuhteita ja olioita, jotka liittyvät kyseisiin tilanteisiin. Looginen metafunktio taas viittaa lähinnä lauseke- ja lauseyhdistelmiin eli siihen, miten konstruoidaan tapahtumien laajemmat kompleksit. (Shore 2012: 161.)

Tässä tutkimuksessa kiinnostukseni keskittyy siis ideationaaliseen metafunktiioon, mutta ennen kaikkea fokuksessa on eksperiantaalinen metafunktio. Tekstissä rakentuva maailma näkyy ennen kaikkea eksperiantaalisissa lausetyypeissä eli niissä, joissa konstruoidaan ulkomaailmaa sekä ihmisen mielikuvitusmaailmaa. Tällöin tarkastellaan lauseen predikaattiverbiä ja tähän kuuluvia välttämättömiä lauseenjäseniä. Hallidayn kieliopin tarkoitus ei kuitenkaan ole kuvata suomen kieltä, joten käsitteitä ja ajatuksia tulee soveltaa suomen kontekstissa analyysin yhteydessä. (Shore 2012: 166.)

2.2.2 Prosessityypit ja transitiivisuus

Representaatioiden analyysissä on tärkeää ottaa huomioon sekä erilaiset prosessityypit että transitiivisuus. Miten ne ovat linkittyneet yhteen ja miksi ne liittyvät juuri maailmaan kuvaamiseen? Transitiivisuus on osa ideationaalista funktiota, representaation perusta ja näin ollen olennainen työkalu analyysin teossa. Transitiivisuus mahdollistaa yhden tapahtuman, tässä tapauksessa brexitin, tarkastelun erilaisilla tavoilla, mikä on tietysti median analysoinnissa äärimmäisen tärkeää. Ennen kaikkea se on siis tapa tai käsite, jolla lauseketta käytetään analysoimaan tapahtumia ja tilanteita. (Fowler 1991: 70–71.) Kun tapahtumia representoidaan kielellisesti, on tehtävä valinta sen suhteen, ilmaistaanko se tekona vai tapahtumana. Teko on transitiivinen rakenne, jossa tekijä tekee jotain kohteelle. Tapahtuma taas muodostuu intransitiivisesta rakenteesta, jossa on vain yksi osallistuja, joka on joko kohde tai tekijä. (Fairclough 1997: 144.)

Transitiivisuus järjestää kokemusmaailmamme jäseneltäviksi prosessityyppisiksi kokonaisuuksiksi. Jokainen näistä prosessityypeistä tarjoaa oman mallin tai kaavion tietyn kokemuksen rakentamiseksi tietyllä tavalla. Mitä sitten ovat nämä eri prosessityypit? Jo pienenä lapsena pystymme erottamaan ulkoisen ja sisäisen kokemuksen toisistaan eli sen, mitä tapahtuu ulkopuolellamme ja mitä tunnemme tai kuvittelemme. Prototyypisesti ulkoinen kokemus tarkoittaa toimintaa ja tapahtumia – asioita tapahtuu ja ihmiset ja muut toimijat panevat niitä tapahtumaan. Sisäistä kokemusta on vaikeampi selittää, mutta se tavallaan toistaa ulkomaailman tapahtumia eli tallentaa, reagoi ja reflektoi niitä. Kielioppi erottaa selkeästi nämä kaksi prosessia toisistaan materiaaliseksi ja mentaaliseksi prosessityypiksi. Materiaalisen ja mentaalisen prosessin lisäksi on olemassa myös relationaalinen prosessi, joka yleistää ja yhdistää asioita toisiinsa. Kokemusmaailmamme on luonteeltaan hyvin epämääräinen, mikä vaikuttaa myös siihen, miten kieliopin kautta rakennetaan prosessityyppejä. Esimerkiksi tunteita voidaan ilmaista sekä mentaalisen että relationaalisen prosessityypin kautta. (Halliday & Matthiessen 2004: 170.)

Kolmen pääprosessityypin lisäksi Halliday & Matthiessen (2004: 170–171) mainitsevat myös verbaalisen, behavioraalisen ja eksistentiaalisen prosessityypin, jotka asettuvat edellä mainittujen prosessityyppien rajoille. Selkeyden vuoksi tässä tutkimuksessa analysoinnissa käytetään vain kolmea päätyyppiä, mutta on tärkeää muistaa, että on olemassa myös muita prosessityyppejä ja näiden tyyppien rajat ovat yhtä häilyviä kuin kokemusmaailmamme. Lauseen tai lausekkeen eksperientiaalisessa ytimessä on prosessi, jonka ympärille rakentuvat prosessiin

osallistujat ja tämän jälkeen prosessiin liittyvät olosuhteet. Osallistujat ovat aina luontainen osa prosessia lukuun ottamatta joitain sääilmiöitä kuvaavia lauseita, mutta olosuhteet ovat pikeminkin vapaaehtoinen lisä ytimen ympärillä. (mts. 175–176.) Tämän vuoksi kaikkien lauseenjäsenien merkitys representaatioiden rakentumisessa on suuri, ja kaikki palaset tulee ottaa huomioon pääkirjoituksia analysoidessa.

Tässä kappaleessa esittelen aineistostani löytyvien esimerkkien avulla, mikä ero eri prosessityypeillä on. Shoren mukaan (2012: 165–166) Materiaalisen prosessityypin avulla voidaan kattaa perinteiset transitiiviset ja intransitiiviset, joiden avulla kuvataan tapahtumia tai tekoja, jotka johtavat tai ovat johtamatta kohteeseen tai tulokseen. Näillä lauseilla voidaan vastata kysymyksiin ”Mitä X teki Y:lle” ja ”Mitä tapahtui?” Transitiivilauseella on siis jonkinlainen kohde, joka reaalistuu, kuten kahdessa seuraavassa aineistostani löytyvässä esimerkissä:

- 1) Britannia **jättää EU:n**. (HS 30.1.2019)
- 2) Brexit **voi rikkoa kellon**. (HS 21.2.2019)

Seuraavat esimerkit ovat molemmat pääkirjoituksista löytyviä intransitiivilauseita, joilla ei ole objektia. Niiden keskiössä on siis tekeminen verbien *jatkaa* ja *tuli* kautta:

- 3) Mayn hallitus **jatkaa**. (HS 18.1.2019)
- 4) Kaaos **tuli**. (HS 16.1.2019)

Mentaalinen prosessityyppi taas konstruoi ihmisen tietoisuutta ja se usein jaetaan kolmeen alakategoriaan, jotka ilmaisevat tunnetta, havaintoa tai tiedontilaa. Ensimmäinen esimerkki ilmaisee tiedontilaa, sillä lauseessa käy ilmi, että monet suomalaiset tunnistavat John Bercowin. Toinen esimerkki taas ilmaisee tunnetta, kaipausta, kansan neuvoja kohtaan:

- 5) Moni suomalainenkin **tuntee** jo John Bercowin, alahuoneen kovaäänisen puhemiehen. (HS 20.3.2019)
- 6) Britannia **kaipaa** EU-erosotkuunsa nyt kansalta neuvoa. (HS 11.4.2019)

Kolmatta ja viimeistä pääprosessityyppiä kutsutaan relationaaliseksi prosessityypiksi. Relationaaliset eli suhdelauseet rakentavat suhteen kahden eri olion tai olosuhteen välille. Tämän tyyppisten prosessien ytimessä on joko *olla*-verbi tai jokin muu suhdetta konstruoiva verbi. Valitsemassani esimerkeissä on molemmissa käytetty *olla*-verbiä ilmaisemaan asioiden yhteyttä:

7) Brexit **on** se viimeinen ja ratkaiseva muutos. (HS 21.2.2019)

8) Ero unionista **on** kallis. (HS 10.4.2019)

Kuten jo aiemmin todettiin, prosessityyppien rajat eivät ole selkeitä, ja ne sulautuvat toisiinsa jatkumoksi. (Shore 2012: 166; Halliday & Matthiessen 2004: 170–172.) Seuraavassa luvussa siirryn kuvailemaan, miten hyödynnän prosessityyppejä ja SF-teoriaa brexitin representaatioiden analyysissä.

3 MENETELMÄ JA AINEISTO

Tässä luvussa perehdytään tutkimuksen menetelmään, joka pohjautuu teorialuvuissa esiteltyihin kriittiseen diskurssianalyysiin ja erityisesti systeemis-funktionaaliseen kielioppiin. Edellisessä luvussa esitellyt metafunktiot ja prosessityypit toimivat analyysini perustana, sillä niiden avulla pääsen kohti brexitin representaatioita ja näiden taustalla vaikuttavia diskursseja.

3.1 Metafunktioista representaatioihin

Pynnösen (2013: 31) mukaan diskurssianalyysille on tyypillistä jakautua kolmeen tavoitteeseen: selitykseen, tulkintaan ja kritiikkiin. Pääasiallisesti oma menetelmäni on myös kolmivaiheinen, jotta näihin tavoitteisiin pystytään vastamaan. Tässä tutkimuksessa soveltamani Pynnösen (mts. 31–33) esittelemä malli on otteeltaan subjektiivisempi kuin monet muut kriittisen diskurssianalyysin kolmivaiheiset menetelmät. Pynnösen korostaa erityisesti sitä, mitä ihmiset voivat tehdä kielenkäyttäjinä; myös tekstien kuluttajat tekevät ja tuottavat tulkintoja, joilla on omat seurauksensa. Tämän tutkimuksen taustalla vaikuttava teoria ja oma käsitykseni resonoiivat tämän ajatuksen kanssa.

Ensimmäinen analyysin vaihe on tekstin tasossa liikkuva analyttinen havainnointi, jonka tavoitteena on saada yleiskäsitys koko aineistosta. Tätä prosessia on toki aloitettu jo aineiston keräämiseen aikana, sillä osa alkuvuoden 2019 brexit-aihetunnisteella julkaistuista pääkirjoituksista osoittautui ensimmäisen lukemisen perusteella epäsoviviksi aineistooni. Tekstien lukemisen jälkeen tutkimus aloitettiin etsimällä predikaattimuotoisia verbejä, jotka liittyvät brexitiin, neuvotteluprosessiin, Britanniaan ja sen parlamenttiin sekä Theresa Mayhin. Tämän jälkeen verbit jaoteltiin materiaalisiin, mentaalisiin tai relationaalisiin prosessityyppeihin. Lajittelun jälkeen olen keskittynyt tekijään eli subjektiin sekä olosuhteita kuvaaviin sanoihin ja paikan määreisiin. Analyysi oli loogista aloitta predikaattien jaottelulla, sillä lauseet muodostuvat niiden ympärille. (Pynnönen 2013: 31–33.) Leksikaalisten valintojen tarkastelu ja erilaisten sanojen ja sanaryhmien esiintyminen ja yleisyys on osa ideologian toistoa median teksteissä, minkä vuoksi se tulee ottaa osaksi analyysin tekoa. (Fowler 1991: 82, 84.) Kaikki kielelliset valinnat toistuessaan ovat osa representaatioiden muodostumista pääkirjoituksissa, joten tarkka tekstien syväluku oli tarpeen.

Analyysin toisessa vaiheessa edellisen havainnointi- ja teemoitteluvaiheen jälkeen edettiin tulkinnalliseen vaiheeseen, jossa representaatioita pystyttiin tunnistamaan ja nimeämään. Tulkitseva analyysi siis kerää toistuvia kielellisiä rakenteita ja valintoja yhteen muodostaen niistä kokonaiskuvan eli representaation. Kyseinen analyysin vaihe asettaa diskurssin laajempaan kontekstiin ja analysoinnin tuloksena syntyy brexitin representaatioita. Kolmannessa vaiheessa nämä löydetyt representaatiot asetettiin kriittiselle diskurssianalyysille tyypilliseen vaikuttamisen ja vallan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Tällä tavalla päästiin tunnistamaan ja nimeämään representaatioiden taustalla vaikuttavia diskursseja. (Pynnönen 2013: 31–33.) Tavoitteena on ollut siis tulkita, millaisista näkökulmista representaatioita on pääkirjoituksissa tuotettu. Kolmas ja viimeinen analyysin vaihe oli se, joka erottaa tutkimuksen ”tavallisesta” diskurssintutkimuksesta ja tekee siitä kriittistä. Brexit on aiheena ja ilmiönä moniulotteinen, dynaaminen ja ennen kaikkea poliittinen ja Euroopan sisäisiin valtarakenteisiin sekä suhteisiin vaikuttava tapahtuma. Tämän vuoksi myös viimeinen analyysin vaihe on aiheen kannalta perusteltu ja olennainen. Kriittisyys tarkoittaa tiedustelua merkkien ja merkitysten suhteesta, sosiaalisista ja historiallisista oloista, jotka hallitsevat diskurssia käyttäen tietynlaista lingvististä analyysia. Mallin tarkoituksena ei ole ollut vain tunnistaa ja nimetä tiettyjä kielellisiä rakenteita, vaan sen täytyy yhdistää ne kontekstiin. (Fowler 1991: 5.)

3.2 Aineistona pääkirjoitukset

Seuraavaksi siirryn esittelemään tutkimuksen aineiston, joka koostuu Helsingin Sanomien brexit-pääkirjoituksista. Aloitin aineiston keruun Helsingin Sanomien verkkopalvelussa etsimällä kaikki brexit-tunnisteiset pääkirjoitukset aikavälillä 1.1.2019–30.6.2019. Maaliskuussa 2019 piti olla Britannian EU-eropäivä, mutta kaikki ei mennyt kuten alun perin suunniteltiin ja molemmille osapuolille kelpavaa erosopimusta ei saatu kasaan. Tämä kuitenkin tarkoittaa tutkimukseni kannalta sitä, että pääkirjoituksia julkaistiin koko alkuvuoden aikana runsain mitoin, jotta jatkuvasti muutoksessa olevista vaiheista pysyttiin kartalla. Kaiken kaikkiaan pääkirjoituksia löytyi määrittelemilläni kriteereillä yhteensä 38 kappaletta, mutta ensimmäisen lukukerran perusteella päädyin pudottamaan yhteensä 15 pääkirjoitusta pois aineistostani. Poliittisesti alkuvuosi oli tapahtumarikas niin Suomen eduskuntavaalien, alkavan EU-puheenjohtajuuskauden sekä EU-vaalien myötä. En kuitenkaan pitänyt näitä aiheita pääasiallisesti käsitteleviä kirjoituksia tarpeeksi relevantteina omien tutkimuskysymysteni kannalta. Valittuja pääkirjoituksia

on siis yhteensä 23, ja kaikkien niiden aiheena on hyvin selkeästi ja yksiselitteisesti tutkimani ilmiö, brexit.

Miksi aineistoksi valikoituivat juuri pääkirjoitukset? Perinteikkäänä ja kantaaottavana tekstilajina pääkirjoitukset tarjoavat vastavoiman uudelle ja dynaamiselle poliittiselle ilmiölle. Katajamäki (2003: 190) kertoo, että yksi pääkirjoitusten viestinnän tarkoituksista on kritisoida esimerkiksi vallanpitäjiä, taloutta tai ylipäätään asioita, joita on haastavaa perustella. Kritisoinnin lisäksi myös ajankohtaisten aiheiden esiintuominen, taustoittaminen ja arviointi on olennaista. Ajankohtaisiin aiheisiin otetaan kantaa tai nostetaan esiin tärkeitä näkökulmia. Usein pääkirjoitukset ovat erillään uutisten raportoinnista ja muista päivittäisistä julkaisuista, ja niitä kutsutaan toimituksen näkökulmaksi ja lehden mielipiteeksi. Pääkirjoitusten mielipiteet eivät siis henkilöidy yhteen henkilöön, vaan niiden taustalla vaikuttaa kollektiivisesti joukko toimittajia. Fowlerin (1991: 208) mukaan pääkirjoituksilla on tärkeä symbolinen tehtävä olla impliittisesti tukemassa väitettä siitä, että muut lehden osiot ovat vastavuoroisesti faktaa ja ilmiöiden raportointia. Tekstuaalista symbolismia tuetaan yleensä myös asettelun ja typografian avulla, sillä pääkirjoitus on yleensä printattu samalle paikalle joka päivä vierellään muita mielipiteiksi luokiteltavia tekstejä. Pääkirjoituksissa aiheiden ajankohtaisuus perustuu yleensä siihen, että niistä on juuri uutisoitu. Jokaisen Helsingin Sanomien verkkosivuilla julkaistun pääkirjoituksen alla on seuraava lausuma:

”Pääkirjoitukset ovat HS:n kannanottoja ajankohtaiseen aiheeseen. Kirjoitukset laatii HS:n pääkirjoitustoimitus, ja ne heijastavat lehden periaatelinjaa.” (Helsingin Sanomien periaatelinja 2019)

Tämä lausuma tarjoaa tutkimukselle kiinnostavan lähtökohdan, sillä pääkirjoituksia analysoimalla voidaan saada selville se, millaisen kuvan Helsingin Sanomat haluaa rakentaa brexitistä, ja mikä on siis niin sanottu lehden virallinen kanta. Helsingin Sanomien periaatelinjan mukaan lehti on riippumaton yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden ja mielipiteen vapauden edistäjä sekä tasapuolinen, nopea ja luotettava uutisvälittäjä. Periaatelinjassa mainitaan myös riippumaton poliittisista tai taloudellisista päätöksentekijöistä ja muista painotusryhmistä sekä kansanvaltaisuuden puolustaminen. (Helsingin Sanomien periaatelinja 2019.) Yleensä tämänkaltaisessa lehden aatteellisessa linjavedossa lehti pyrkii määrittämään roolinsa tiedonvälittäjänä ja

yhteiskunnallisena vaikuttajana. Lehden kannanottoja ei siis pidetä mielivaltaisina, vaan kirjoittamista ohjaavat linjatut ajatukset rooleista ja näkemys kohderyhmästä. Lehden linja voi myös joskus tarkoittaa lehden toimituksellisen johdon asennetta politiikka tai talouselämää kohtaan. (Katajamäki 2003: 188.) Fowlerin (1991: 209) mukaan sanomalehtien pääkirjoituksille on kuitenkin tyypillistä se, että ne hyödyntävät tekstuaalisia strategioita, jotka korostavat arvojen ja uskomusten välittämistä. Pääkirjoitukset ovat myös tekstuaalisilta strategioiltaan melko moninaisia, mikä tekee niistä erityisen sanomalehden 'äänen'.

Lisäksi on äärimmäisen tärkeää muistaa, että uutisten toimittaminen on toimiala ja bisnes, jolla on oma paikkansa maiden ja maailman taloudessa. Kaikkia uutisia raportoidaan aina jostakin näkökulmasta, sillä instituutiot uutisraportoinnin taustalla ovat aina sosiaalisesti, taloudellisesti ja poliittisesti sijoittuneita. Lehdistön tekemät aktiviteetit ja lehden tuotanto ovat siis osittain määriteltävissä sen kautta, että lehden toiminnan tulee olla tuottavaa. Jotta sanomalehtien säännöllinen ja runsas päivittäinen sisältö pystytään takaamaan, askeleita täytyy tehdä rutiininomaisesti etukäteen, sillä sanomalehtiä täytyy kirjoittaa ja tuottaa hyvin nopealla aikataululla. Ei voida luottaa siihen, että uutiset ilmestyvät spontaanisti, vaan niitä pitää kerätä maksamalla ammattimaisille uutistoimistoille juttujen lähettämisestä ja työllistää toimittajia, jotka seuraavat säännöllisesti hyviksi osoittautuneita uutislähteitä. Tällaiset uutistenkeruustrategiat ovat taloudellisesti ja vaivannäköisesti järkeviä. Nämä tavat ovat kuitenkin hyvin selektiivisiä, sillä vain tiettytyyppiset lähteet ovat sen arvoisia, että niitä kannattaa johdonmukaisesti seurata. (Fowler 1991: 10, 20–21.)

Kunelius, Noppari ja Reunanen (2010: 292–294) esittävät että maltillinen ja sivusta seuraava journalismi on menneen talven lumia. Heidän haastattelemiensa päättäjien mukaan viestimillä ja sekä ideologisia että poliittisia kantoja, jotka ilmenevät erityisesti aiheiden ja näkökulmien valinnan kautta. Ilmiötä kuvailtiin myös eräänlaisena missio- tai asianajojournalismin paluuna. Päättäjien mukaan valtamedioilla on havaittavissa olevia pitkäjänteisiä poliittisia agendoja, vaikka ne muodollisesti esittävät olevansa sitoutumattomia. Kunelius, Noppari ja Reunanen (mts. 297) kuvailevat tutkimuksessaan myös median oman asenteen muutosta. Heidän mukaansa esimerkiksi Suomen EU-kansanäänestyksen aikaan kampanjointi ja jonkin asian puolesta uutisointi olisi ollut journalistien ammattietiikan vastaista. Tällöin toimittajat jyrkästi kiistivätkin pyrkimyksensä vaikuttaa vaalien lopputulokseen. Myös Helsingin Sanomien päätoimittaja Reetta Meriläinen ja toimituspäällikkö Antero Mukka ovat todenneet Läskikapinak-

sikin kutsutun kampanjan yhteydessä sanomalehden ei enää tarvitse olla vain näennäiseen objektiiviseen viittaan pukeutunut tarkkailija, vaan toimitukset voivat tehdä omia valintojaan ja antaa avoimesti merkityksiä aiheille.

4 ANALYYSI

4.1 Yleistä

Tässä luvussa avaan analyysin tuloksia. Miten brexitiä, Britanniaa, Euroopan unionia, Theresa Mayta ja hänen seuraajaansa representoitiin pääkirjoituksissa? Esittelen seuraavissa alaluvuissa havaitsemani representaatiot, ja päätännössä yhdistän löytämäni representaatiot niiden taustalla vaikuttaviin diskursseihin. Ensimmäisenä käsittelen brexitin eri representaatiota ja siirryn sitten Britannian ja Euroopan unionin representaatioihin. Viimeiseksi otan käsittelyyn Theresa Mayta ja hänen seuraajaansa koskevat representaatiot. Aloitan analyysitulosten esittelyn siis loogisesti ensin brexitiä ilmiönä, jonka jälkeen siirryn brexitiin vaikuttavien osallistujien representaatioihin. Brexitin jälkeen siirryn siis Britanniaan ja Euroopan unioniin, jotka vaikuttavat eroneuvottelujen vastapuolina brexitin tilanteeseen. Viimeiseksi otin analyysissäni käsittelyyn Theresa Mayn ja hänen seuraajansa, joiden merkitys pääministereinä on johtaa brexit-prosessin etenemistä.

4.2 Millainen on brexit eli Britannian ero Euroopan unionista?

Ensimmäinen yläluke käsittelee brexitiä ja erosopimusta. Tämä yläluke on jaettu vielä kahteen eri alaluvun alalukuun eri representaatioiden määrän perusteella. Aloitan taloudellinen vaara -representaatiosta, sillä näin suurella ennennäkemättömällä poliittisella tapahtumalla on väistämättä taloudellisia vaikutuksia, joita pääkirjoituksissa puitiin koko alkuvuoden ajan. Tämän jälkeen siirryn arvaamattomuuden representaatioon, joka on koko ilmiöstä muodostuva hallitseva representaatio.

4.2.1 Taloudellinen vaara -representaatio

Brexitin yhteydessä olisi mahdotonta olla mainitsematta sen taloudellisia vaikutuksia, jotka brexitin käydessä toteen tulisivat olemaan mittavat. Pääkirjoituksissa EU-eron taloudellisista vaikutuksista rakennetaan ennen kaikkea negatiivista ja voimakasta kuvaa. Pääkirjoituksista käy selväksi, että erityisesti sopimukseton ero olisi kova kolaus Britannian taloudelle mutta myös EU:lle. Kahdessa ensimmäisessä esimerkissä eron taloudellisia vaikutuksia erityisesti kuvataan materiaalsen prosessityypin kautta:

- 9) -- EU-erosopimus, joka **kelpaisi** Britannian parlamentille ja joka **ei vahingoittaisi** tarpeettoman paljon Britannian taloutta - ja brexit **vahingoittaa** sitä joka tapauksessa. (HS 13.3.2019)
- 10) -- ero **heikentää** maan taloutta joka tapauksessa - ja kova ero **heikentää** kovasti. (HS 22.3.2019)

Esimerkissä 9 brexit esitetään materiaalisen prosessityypin avulla aktiivisena toimijana, joka *vahingoittaa* Britannian taloutta. *Vahingoittaa*-verbillä luodaan kuvaa vakavasta vahingon aiheuttamisesta (KS s.v. vahingoittaa), ja tätä korostaa myös adverbijoin *joka tapauksessa* käyttö molemmissa edellä olevissa esimerkeissä. Paikallissijainen tavan adverbijoin (VISK § 655) *joka tapauksessa* toimii esimerkeissä siis viestiä vahvistavana luonnehtijana: brexitin tapahtuessa vahinkoa ei voida välttää. Esimerkissä 10 materiaalista merkitystä ilmaiseva *heikentää*-verbi saa seurakseen subjektin *kova ero* ja adverbijoin *kovasti*. *Kova*-adjektiivijoin käytettiin pääkirjoituksissa toistuvasti synonyymijoin omaisesti viittamaan sopimuksettomaan eroon. Usein *kova*-sanaa käytettiin korostamaan eron vaikutusten voimakkuutta (KS s.v. kova) myös yleisellä tasolla eikä vain taloudellisissa diskurssissa. Kyseisessä esimerkissä sanapari antaa vahvistusta taloudellisen heikennyksiin edellisen lauseen eroon verrattuna.

Sanaa *kova* käytetään toistuvasti sopimuksettoman eron yhteydessä, kun taas *pehmeä* toistuu sopimuksenvaraisen eron kanssa. Vastakohtilla rakennetaan vastakkainasettelua, ja korostetaan sopimuksenvaraisen eron paremmuutta.

- 11) Mayn mallin mukainen pehmeämpikin ero **söisi** 32 miljardia vuodessa. (HS 29.3.2019)

Taloudellisessa kontekstissa esimerkissä 11 pehmeä ero saa inhimillisiä piirteitä, sillä ero yhdistetään lauseessa materiaaliseen konditionaaliverbiin *söisi*, eli se kuluttaisi tai nielisi (KS s.v. syödä) rahaa tapahtuessaan. Fokusoiva liitepartikkeli *-kin* esiintyy myöntölauseissa (VISK § 1635), mikä tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, että *pehmeäkin ero* toki syö taloutta, se on myönnettävä. Mutta pehmeä ero on kuitenkin aina parempi vaihtoehto kuin kova ja sopimukseton ero. On huomionarvioista todeta, että kaikki tähänastiset esimerkit ovat olleet maaliskuussa alkuperäisen eropäivän lähetyvillä julkaistuissa pääkirjoituksissa. Kovaan eroon yhdistetään voi-

makkaampia indikaatiivimuoto, mutta pehmeän eron yhteydessä käytetään konditionaalia ilmaisemaan pehmeän eron taloudellisia vaikutuksia yhtenä mahdollisena vaihtoehtona (VISK § 1592). Maaliskuun lopussa sopimuksenvaraisen eron tapahtuminen saattoi jo tuntua melko kaukaiselta ajatukselta, sillä Theresa Mayn ja EU:n päättäjien neuvottelema erosopimus ei ollut mennyt läpi Britannian parlamentin äänestyksissä, vaikka se tuotiin äänestykseen aina uudelleen ja uudestaan. Seuraavassa luvussa siirrytään tarkastelemaan representaatioita, jotka korostavat brexitin arvaamattomuutta.

4.2.2 Arvaamaton brexit -representaatio

Eron, erosopimuksen ja neuvottelujen kuvailun yhteydessä käytetään toistuvasti erilaisia arvaamattomuuteen tai holtittomuuteen liittyviä ilmaisuja, jotka rakentavat kuvaa tilanteesta, jonka suuntaa on mahdotonta ennustaa.

Epävarmuus oli brexitin suhteen lähes ainoa asia, mikä oli varmaa koko alkuvuoden 2019, ja sen osoittavat esimerkiksi kaksi seuraavaa esimerkkiä. Molemmat kuvaavat tilanteen holtittomuutta käyttäen monipuolisesti eri prosessityyppejä representaation luomiseen:

12) Britannia **etenee** EU-eroaan **kohti**, **eikä** tilanne **ole** kenenkään **hallussa**. (HS 23.1.2019)

13) Uusimmarkaan jatkoajan jälkeen **kukaan ei tiedä**, **milloin Britannia lähtee**, **miten se lähtee tai lähteekö ollenkaan** (HS 11.4.2019).

Holtittomuutta kuvataan erityisen osuvasti esimerkissä 12 relationaalisen prosessityypin kautta: tilanne *ei ole kenenkään hallussa* eli valvonnassa tai hoidettavana (KS s.v. hallussa). Lauseke on relationaalinen prosessi, sillä se konstruoi tilanteen suhdetta sen hallussa olemiseen. Miten kukaan voisi tietää, miten erossa käy, jos kukaan ei ole projektin ohjaksissa? Arvaamattomuutta korostaa entisestään se, että esimerkin ensimmäisessä lauseessa eroa kohti kuitenkin edetään rinnasteisen lauseen toteamuksesta huolimatta. Kun *eikä*-liitekonjunktiolla alkava lause esitetään myöntölauseen jäljessä, se tyypillisesti vaikuttaa edelliseen lauseeseen kontrastoivasti (VISK § 1095). Etenemistä ilmaisevien lauseiden yhteydessä pääkirjoituksissa toistuvasti käytettiin myös adverbia *kohti* lisäämään vaikutelmaa siitä, että eroa kohti tosiaan ollaan oikeasti suuntaamassa (KS s.v. kohti). Kyseinen pääkirjoitus julkaistiin tammikuun lopussa, jolloin eropäivään oli aikaa enää pari kuukautta.

Paljon paremmalta tai ennustettavammalta ei tilanne tosin näytä huhtikuussakaan, jolloin kukaan ei vielääkään tiedä eron kohtalosta. Liitepartikkeli *-kaan* esiintyy yleisesti kieltolauseissa (VISK § 1635), ja myös esimerkissä 13 se korostaa lauseen kielteistä merkitystä. Kukaan ei todella vielääkään tiedä, lähteekö Britannia EU:sta, vaikka jatkoaikaa neuvotteluille on annettu. Esimerkissä intransitiivinen ja materiaallinen *lähtee*-verbi toistetaan kolme kertaa: kaksi kertaa mainitussa muodossa ja kerran kysymysliitteellä *-ko*. Toisto toimii tässä tapauksessa keinona korostaa koko lähtemisen epävarmuutta. Ensimmäisessä lauseessa epävarmuus ja arvaamattomuus tiivistyvätkin jo edellä mainitun materiaallisen *lähtee*-verbin lisäksi mentaaliseen prosessiin: *kukaan ei tiedä*. Jos kenelläkään ei ole selvyttä brexitin kohtalosta, representaatio on todella arvaamaton.

Seuraavassa esimerkissä arvaamattomuuden representaatiota vahvistetaan uhan tunteella, joka luodaan ennen verbivalinnan ja substantiivilausekkeen avulla:

14) **Hallitsematon EU-ero uhkaa** Britanniaa. (HS 22.3.2019)

Esimerkissä 14 substantiivilauseke *hallitsematon EU-ero* ja *uhkaa*-verbi muodostavat materiaallisen prosessin, joka ilmaisee, että hallitsematon EU-ero saattaa Britannian vaaraan ja antaa aihetta pelkoon (KS s.v. uhata). Jo pelkästään substantiivilausekkeeseen valittu yhdistelmä *hallitsematon* ja *EU-ero* aiheuttavat huolta, mutta liittäminen *uhkaa*-verbiin korostaa tilanteen vaarallisuutta entisestään. Esimerkissä 12 arvaamattomuus ei vielä ollut suorainainen uhka, sillä vielä oli toivoa saada tilanne hallintaan. Esimerkin 14 pääkirjoitus taas julkaistiin niin lähellä ensimmäistä mahdollista eropäivää, että hallitsematon ero alkoi jo oikeasti olla lähellä todellisuutta. Huomioimisen arvoista on myös se, että EU-eron uhka koskettaa esimerkissä Britanniaa, eikä EU:ta. Pääkirjoituksissa kyllä mainittiin, että brexit koskettaa myös koko Euroopan unionia, mutta pääpaino uhkakuvien ja vaikutusten kuvailuissa oli Britanniassa.

Seuraavassa kahdessa esimerkissä nostetaan esille ajautuminen eli tapa, jolla brexitiä kohti pääkirjoituksissa edetään:

15) Britannian EU-ero **ajautui** lopulta tilanteeseen, jossa **mikään ei käy**. (HS 29.3.2019)

16) May olisi hyvin voinut aivan hyvin tulkita brexitin **ajautuessa umpikujaan**, että kansalta pitää kysyä uudestaan. (HS 13.3.2019)

Eroa kohti etenemistä kuvataan esimerkissä 15 imperfektimuotoisella materiaalisella prosessi-verbillä *ajautua*. Ajautuminen luo osaltaan kuvaa brexitin arvaamattomuudesta, sillä ajautuminen ei ole tahdonvaraista toimintaa vaan pikemminkin kuvainnollista kulkeutumista (KS s.v. *ajautua*). Myös esimerkissä 16 kuvataan kulkeutumista, mutta nyt samaa arvaamattomuuden ilmapiiriä luodaan käyttämällä e-infinitiiviä *ajautuessa* (VISK § 120). Mihin brexit sitten on ajautumassa? Esimerkissä 15 tilannetta kuvataan mentaalisella prosessiverbillä *ei käy* ja kieltohakisella pronomiinilla *mikään* (VISK § 740). Tilannetta on siis täysin mahdoton ennustaa, jos tilanteen ratkaisuksi ei ole edes olemassa vaihtoehtoja. Samaa merkitystä rakennetaan esimerkissä 16 kuvainnollisella ilmauksella *umpikuja*, joka viittaa siihen, että tilanne tosiaan on toivoton eikä siihen ole ratkaisua (KS s.v. *umpikuja*).

Vertauskuvallisuus vaikuttaa ylipäätään olevan toistuva keino brexitiä koskevissa pääkirjoituksissa rakentaa brexitin representaatiota. Seuraavat virkkeet tarjoavat hyvät esimerkit pääkirjoitusten metaforisuudesta:

- 17) Mayn yritys haalia lisää tukea uudelle yritykselle vaikutti siltä kuin Titanicin kapteeni haluaisi lisää käsiä ruoriin, kun **laiva suuntaa ohjaukkyttömänä kohti jäävuorta** -. (HS 23.1.2019)
- 18) Kun seuraa **kohti EU-eroa eteneviä** valmisteluja Britanniassa, syntyy kuva **maasta, joka varautuu tsunamiin**. (HS 11.1.2019)

Esimerkissä 17 brexit-hanke on rinnastettu *ohjaukkyttömän laivaan*. Intertekstuaalinen viittaus kaikille tuttuun tarinaan Titanicista luo kuvaa siitä, että hanke on suuntaamassa kohti epäonnistumista eli törmäystä jäävuoreen. Esimerkissä 18 *edetään taas kohti EU-eroa*, mutta tällä kertaa brexitin lopputulemaa kutsutaan *tsunamiksi*. Yleisesti tsunamin eli valtaviin hyökyaaltojen aiheuttamat tuhot ovat mittavia. Brexitin nimeäminen kyseiksi luonnonkatastrofiksi luo kuvaa siitä, että EU-eron vaikutukset olisivat negatiivisessa mielessä voimakkaat. Oikeankin tsunamin vaikutuksia voi olla vaikea ennustaa, mutta tarpeeksi voimakkaan maanjäristyksen sattuessa kohdalle, tsunamin aiheuttamia tuhoja korjataan vielä pitkän ajan kuluttua. Jo esimerkkinä 12 yhteydessä mainittu *kohti*-adverbi toistuu jälleen molemmissa edellä olevissa esimerkeissä. Erona esimerkeissä on kuitenkin se, että esimerkissä 17 EU-ero on suuntaamassa kohti jäävuorta eli epäonnistumista, mutta esimerkissä 18 ollaan suuntamassa vasta kohti EU-eroa.

Molemmat esimerkit on julkaistu Helsingin Sanomien verkkosivuilla tammikuussa, joten brexitin dynaamisuus ja arvaamattomuus tiivistyy siihen, että jo pelkästään hieman yli viikon mittaisessa ajassa ehtii tapahtua tällainen käänös eron valmisteluista eron epäonnistumiseen.

Pääkirjoituksissa arvaamattomuuden ja taloudellisen vaaran representointiin käytetään siis monia erilaisia kielellisiä keinoja. Tiivistykseksi voidaan kuitenkin sanoa, että brexit nähdään aktiivisena toimijana, jolla on voimakkaita taloudellisia ja poliittisia vaikutuksia. Kuvaa luodaan erityisesti materiaalisilla prosessiverbeillä, kielteisyyttä ilmaisevilla lauseenjäsenillä ja vertauskuvallisilla sanavalinnoilla, jotka tuottavat negatiivisia tai holtittomia miellelyhtymiä. Yksi tärkeä ja maininnan arvoinen keino representaation rakentumiseen ovat myös toistuvat yhdistelmät kova ja sopimukseton ero sekä pehmeä ja sopimuksenvarainen ero. Brexitiin liittyy kuitenkin olennaisesti myös parlamentin toiminta ja jo tässä luvussa mainittujen neuvottelujen eteneminen. Seuraavassa luvussa keskityn Britannian ja sen parlamentin representaatioihin, sillä myös ne osaltaan kuuluvat siihen kokonaiskuvaan, joka brexitistä pääkirjoituksissa muodostuu.

4.3 Millainen on Britannia parlamentteineen?

Jo edellisessä luvussa kävi selväksi, että brexit uhkaa erityisesti Britanniaa, ja parlamentissa erosopimusta ja brexitiä on puitu pitkään ja hartaasti. Tässä luvussa tarkastellaan kuitenkin sekä Britannian että sen parlamentin representaatioita hieman tarkemmin, sillä analyysin ensimmäisessä havainnointivaiheessa tuli ilmi, että erityisesti parlamentin toiminta on suuressa roolissa jo pääkirjoitusten aiheita tarkastelemalla. Tämä alaluku jakautuu kolmeen alalukuun: itsekkyyden representaatio, tyhmyyden representaatio ja vakaa Euroopan unioni -representaatio.

4.3.1 Itsekkyyden representaatio

Pääkirjoituksissa Britanniaa ja erityisesti parlamentista luodaan itsestä kuvaa. Seuraavissa esimerkeissä keskitytään kuvailemaan sitä, kenen etua brittiläiset poliitikot ajavat:

- 19) Jos Britannian etua ajavia **olisi ollut** viime vuosina enemmän kuin omaa lyhyen aikavälin etuaan ajavia, maa **ei olisi** nyt **kuilun reunalla**. (HS 27.2.2019)
- 20) Ensin puolueen etu, toiseksi **oma etu** ja vasta kolmanneksi isänmaan etu. (HS 27.3.2019)

Itsekkyuden representaatiota rakennetaan esimerkissä 19 relationaalisilla konditionaalimuotoisilla prosessiverbeillä *olisi ollut* ja *ei olisi*. Myös jo edellisessä pääluvussa brexitin representoinnin yhteydessä esiintyneet metaforiset keinot ovat rakentamassa myös itsekkyuden representaatiota. Esimerkissä 19 sanotaan, että Britannia on vertauskuvallisesti kuilun reunalla eli tuhon tai jonkin suuremman onnettomuuden partaalla (KS s.v. kuilu). Esimerkissä kyseinen kuvallisuutta hyödyntävän virkkeen päälause on syys-seuraussuhteessa sivulauseeseen (VISK § 1134). Oman edun tavoittelu eli itsekkyys on johtanut siihen, että maa on tuhon partaalla. Esimerkki 20 hyödyntää tehokeinona listausta itsekkyuden representointiin: *ensin, toiseksi ja vasta kolmanneksi*. Lause korostaa sitä, että vasta kolmanneksi parlamentin päättäjät ovat ajatelleet oikeasti Britannian eli isänmaan parasta, eli he ovat olleet itsekkäitä. Eksklusiivinen fokuspartikkeli *vasta* sulkee pois muut vaihtoehdot (VISK§ 839), joten on varmaa, että parlamentin jäsenet ovat vasta puoleensa edun ja oman etunsa jälkeen ajatelleet Britannian parasta. Myös affektiivisen ilmaisun *isänmaa* käyttäminen merkitsee sitä, että parlamentin jäsenten olisi pitänyt ajatella päätöksenteossaan omaa kotimaataan (KS s.v. isänmaa).

Kuten esimerkissä 19 huomattiin, jos-ehdolauseen avulla korostetaan itsekkyuden representaatiota. Seuraavissa esimerkeissä käytetään samaa ehdolausetta edelleen korostamaan parlamentin neuvotteluprosessissa ilmenneitä poliitikkojen omia henkilökohtaisia valtapyrkimyksiä:

- 21) **Jos tämä sähläys ja opportunistinen henkilökohtaisten sekä puolueen etujen ajaminen johtaa sopimuksettomaan eroon**, prosessia ja sen lopputulosta voi kutsua hallitsemattomaksi. (HS 22.3.2019)
- 22) **Jos erosopimus kaatuu** Britannian parlamentissa ja **järki voittaa** maan hallituksessa, kansalta kysytään EU:sta toisen kerran. Silloin unionin kannattaa olla briteille höveli. (HS 11.1.2019)

Esimerkissä 21 on kompleksinen substantiivilauseke, *tämä sähläys ja opportunistinen henkilökohtaisten sekä puolueen etujen ajaminen*, joka kuitenkin hyvin kuvastaa parlamentin toimintaa eroprosessissa. Tässäkin esimerkissä lauseet ovat syy-seuraussuhteessa. Itsekkään toiminnan ja käynnissä olevan tilanteen moraaliton hyödyntäminen (KS s.v. opportunisti) voi pahimmassa tapauksessa johtaa hallitsemattomaan eli sopimuksettomaan eroon. Itsekkäällä toiminnalla on

siis seurauksia. Kyseisessä esimerkissä yhdistyvät sekä edellisessä pääluvussa esitelty arvaamattomuuden representaatio ja tässä luvussa käsittelyssä oleva itsekkyyden representaatio. Tämä on hyvä esimerkki siitä, että teksteissä representaatiot esiintyvät rinnakkain ja limittyen toisiinsa. Esimerkissä 22 jatketaan samalla jos-ehtolauseiden sarjalla, mutta tässä tapauksessa itsekkyyden representointi on implisiittisemmin ilmaistu. *Järki voittaa* implikoi mentaaliosessa prosessilauseessa sitä, että tällä hetkellä parlamentin toiminnassa ei ole järkeä, ja kansalta pitäisi kysyä EU:sta uudestaan. Pääkirjoituksessa uusi kansanäänestys vaikuttaa jopa todennäköiseltä, sillä ajankohdan adverbi *silloin* (VISK § 651) viittaa siihen, mitä äänestyksen tapahtuessa EU:n kannattaa tehdä.

Seuraavassa esimerkissä representoidaan itsekkyyttä myös hieman epäsuoremmiin materiaalisesta ja mentaalisen prosessityypin kautta:

23) Parlamentin jäsenet taas **eivät päästäneet** maataan umpikujasta, koska **he pelkäsivät vastuullisen ratkaisun vaarantavan heidän poliittisen uransa.** (HS 29.3.2019)

Esimerkki 23 implikoi, että parlamentilla on valtaa päättää maansa kriisi ja kääntyä umpikujasta, mutta he eivät tee sitä, koska he itsekkäästi ajattelevat vain omaa poliittista uraansa. Päälauseen materiaalisesta prosessi kuvailee voimakkaasti sitä, että brittiparlamentti olisi voinut halutessaan vapauttaa maa siitä pulasta, johon se on joutunut (KS. s.v. päästää). Koska-konjunktioilla alustavan alisteisen sivulauseen mentaaliosella prosessilla viitataan siihen, että päättäjät tunsivat pelkoa oman uransa puolesta, joten he jättivät itsekkäästi tekemättä olemassa olevan vastuullisen ratkaisun. Pääkirjoituksissa viitattiin usein esimerkin 15 kaltaisesti siihen, että olisi olemassa jokin *vastuullinen* tai oikea *ratkaisu*, joko suuremmin tai epäsuoremmiin. Esimerkissä käytetään myös jälleen metaforista ilmaisua *umpikuja* ilmaisemaan tilanteen hankaluutta. Tässä tapauksessa se toimii kuitenkin myös vahvistavana elementtinä parlamentin itsekkyyden representaatiossa. Heillä olisi ollut valtaa ratkaista tilanne, mutta he eivät oman vallantavoittelunsa takia halunneet käyttää sitä.

Parlamenttia syytetään siitä, että brexit ei pääse etenemään ja siihen ei löydy niitä edellä mainittuja oikeita ratkaisuja:

24) **Keinot brexit-hankkeen siivoamiseen löytyvät** sieltä, missä sotkukin syntyi. (HS 18.1.2019)

25) **Brexit-prosessi palasi** tiistaina Britannian parlamentin äänestyksen jälkeen **taas lähtöruutuunsa**. (HS 30.1.2019)

Esimerkissä 24 viitataan siihen, että brexit-hanke tulisi siivota. Brexitin rinnastaminen sotkuun kertoo siitä, että brexitiä pidetään vähintäänkin epämääräisenä sekaannuksena tai jopa kaaoksena (KS s.v. sotku). Fokusoiva liitepartikkeli *-kin* (VISK § 1635) sanaan sotku liitettynä ilmentää myönteisesti sitä, että keinot ovat löydettävissä sotkun alkujuurilta eli Britanniaasta. Tässä huomataan myös se, miten EU etäännytetään tästä sotkusta. Keinoja tulee etsiä sieltä, missä se on saanut alkunsa eikä EU:n puolelta. Esimerkissä 25 parlamentin äänestys vaikutti prosessin palaamiseen takaisin lähtöruutuunsa. Temporaalisen adposition *jälkeen* (VISK § 689) käyttö korostaa lauseen materiaalisen prosessin välittämää viestiä siitä, että vasta äänestys sai brexit-prosessin jälleen palaamaan kuvainnollisesti takaisin alkuun (KS s.v. lähtöruutu). Molemmilla esimerkeillä brexit-sanaan on yhdistetty jokin liite; esimerkissä 24 se on hanke ja esimerkissä 25 prosessi. Molemmat termit viittaavat kehityskulkuun tai laajamittaiseen projektiin (KS s.v. prosessi ja hanke). Tällaisen termistön käyttö viittaa kuitenkin siihen, että jokin toimija on tästä tapahtumasarjasta vastuussa. Kyseistä prosessia on tässä tapauksessa hallinnoimassa kovin itsekäs parlamentti.

Itsekkyuden representaatio rakentuu pääkirjoituksissa erityisesti jos-lauseiden kautta. Pääkirjoituksissa esitellään siis vaihtoehto, joka olisi ollut mahdollinen, jos parlamentin jäsenet eivät olisi olleet päätöksissään itsekkäitä. Parlamentin toimintaa kuvaillaan myös termeillä sähäky ja opportunistisuus, ja Britanniaa kuvaillaan sotkun syntysijaksi. Kirjoituksissa viitataan mentaalisten prosessien kautta myös siihen, että järjen pitäisi voittaa parlamentissa ja vastuullisia ratkaisuja olisi tarjolla.

Itsekkyuden representaation jälkeen seuraavassa alaluvussa keskitytään tyhmyyden representaatioon, joka ei ole yhtään itsekkyyttä imartelevampi kuva.

4.3.2 Tyhmyyden representaatio

Britanniasta ja sen parlamentista muodostuu brexitiä käsittelevissä pääkirjoituksissa tyhmä kuva, sillä Britannian päättäjät toimivat kirjoitusten mukaan hölmösti sen lisäksi, että he ovat itsekkäitä. Ensimmäisessä esimerkissä puhutaan jopa hulluudesta:

26) Britannian tapa edetä kohti brexitiä **täyttää** jo Albert Einsteinin määritelmän hulluudesta (HS 30.1.2019).

Esimerkin 26 relationaalinen prosessi suhteuttaa Britannian brexit-prosessin Einsteinin hulluuden kriteereihin. Britannian tapahan siis oli koettaa saada erosopimus läpi parlamentin äänestyksistä uudestaan ja uudestaan eli hulluudella viitataan järjettömään (KS s.v. hulluus) prosessiin, jossa samaa asiaa koetetaan uudestaan ja odotetaan erilaista lopputulosta. Adverbi *jo* ilmaisee, että käsillä oleva tilanne on jo täyttänyt nämä kyseiset kriteerit (VISK § 1518). Eli voidaan päätellä, että jos hulluus on jo saavutettu, parlamentin tulisi kokeilla pääkirjoitusten mukaan muuta tapaa edetä brexitissä. Etenemistä korostetaan myös esimerkissä 26 adverbilla *kohti*, kuten monessa aiemmassa esimerkissä on jo huomattu.

Seuraavat kaksi esimerkkiä korostavat, miten huonosti neuvottelut ovat menneet. Esimerkeissä tehdään kuitenkin selvä ero siihen, että syy prosessin huonoon etenemiseen on nimenomaan Britannian puolella eikä Euroopan unionissa:

27) Britannian brexit-neuvotteluissa **on mennyt pieleen** lähes kaikki. (HS 13.3.2019)

28) Ajan ja energian **vie** kuitenkin Britannian sählääminen brexitinsä kanssa. (HS 11.4.2019)

Esimerkissä 27 käytetään arkista ilmaisua *mennä pieleen* korostamaan sitä, miten epäonnistuneita (KS s.v. pieli) neuvottelut Britanniassa ovat olleet. Universaalinen kvanttoripronomini *kaikki* taas tarkoittaa sitä, että koko joukko asioita, jotka ovat voineet mennä brexit-neuvotteluissa pieleen, ovat menneet pieleen (VISK § 740). Nämä asiat korostavat tyhmyyden representaatiota; jos neuvotteluissa ei ole mennyt lähes mikään oikein, täytyy prosessissa olla mukana tyhmyyttä. Huomionarvoista on myös se, että puhutaan nimenomaan Britannian brexit-neuvotteluista eikä esimerkiksi Britannian ja EU:n välisistä neuvotteluista. Tästä representaatiosta on suljettu pois siis se prosessi, jonka avulla saatiin neuvoteltua ensimmäinen EU-johtajien ja Theresa Mayn hyväksymä EU-erosopimuksen luonnos. Tyhmyys eristetään siis Britannian puolelle neuvottelupöytää. Myös esimerkki 28 jatkaa samoilla linjoilla. Lauseessa Britannia sähläämistä kuvataan materiaalisen prosessin avulla aikaa ja energiaa vievänä. Substantiivilausekkeessa possessiivisuffiksi *-nsä* on liitetty edussanaan brexit ilmaisemaan kuuluvuutta (VISK § 96). Brexit on Britannian ja sen kanssa sählätään, ja se vie aikaa ja energiaa EU:n muilta

tehtäviltä. Sählääminen ja epäonnistuminen rakentavat molemmat kuvaa tyhmistä parlamentin jäsenistä, jotka eivät tiedä mitä ovat tekemässä.

Seuraavissa esimerkeissä brexitiä tarkastellaan kansallisesti suomalaisesta ja EU:n näkökulmasta, mikä etäännyttää Britanniaa ja brexitiin liittyvää hölmöä toimintaa entisestään muista unionin maista:

29) Nyt **on** moni suomalainen **avannut** itselleen uuden maailman **seuraamalla** Britannian EU-eroproessia - joka muistuttaa katteettomassa ylpeydessään hieman Kreikan uhoa ennen maan alistumista. (HS 20.3.2019)

30) Britannia **voi päätyä** hallituksen **luupäisen** politiikan seurauksena tahattomaan kovaan EU-eroon - kaikille, myös EU:lle, huonoon ratkaisuun. (HS 16.3.2019)

Esimerkissä 29 EU-eroproessi rinnastetaan yhteen aiempaan EU:ta koskettaneeseen kriisiin: Kreikan velkakriisiin. Relatiivisessa sivulauseessa kerrotaan, että Kreikka joutui lopulta ylpeydestään huolimatta taipumaan ja antamaan myöten (KS s.v. alistua). Relatiivilauseen aloitettava relatiivipronomini *joka on* sanan *EU-eroproessia* korrelaatti, mikä tarkoittaa sitä, että pääkirjoituksissa ennustetaan myös eroproessin joutuvan lopulta alistumaan Kreikan tapaan (VISK § 1164). Vaikka tässä tapauksessa sitä ei mainitakaan, voi miettiä kenen tahtoon EU-eroproessi joutuu alistumaan? Ainoa vaihtoehto on Euroopan unioni. Mentaalinen prosessi päälauseessa etäännyttää myös suomalaiset Britannian tyhmästä ja katteettomasta ylpeydestä, ja moni suomalainen voikin vain siis avata silmänsä ja seurata prosessia etäämmältä osallisena EU:hun mutta ei Britannian brexitiin. Esimerkissä 30 materiaallinen prosessi korostaa sitä, että Britannia voi lopulta joutua (KS. s.v. päätyä) luupäisen eli tyhmän politiikanteon seurauksena kovaan eroon. Toisaalta verbi *voida* ilmaisee vasta mahdollisuutta, eli tyhmyydestä ja luupäisyydestä luopumalla voi päätyä myös hyvään ratkaisuun – johonkin muuhun kuin kovaan eroon (VISK § 1562). Universaalinen kvanttoripronomini *kaikille* korostaa sitä, että vaikka Britanniassa tehdään huonoja ratkaisuja, päätökset todella vaikuttavat myös koko EU-maiden joukkoon (VISK § 740).

Seuraavassa esimerkissä esitellään jälleen yksi jos-ehtolause, joita esiintyi erityisesti itsekkyuden representaation yhteydessä, mutta samantyyppiset ehtolauseet osallistuvat myös tyhmyyden representaation rakentamiseen:

- 31) **Jos britit olisivat** kansanäänestyksessä **hyväksyneet** Cameronin EU:lta saamat myönnytykset, Britannian edut unionissa **olisivat** paremmat kuin koskaan aiemmin. (HS 27.2.2019)

Esimerkissä 31 jossittelu toimii keinona korostaa brittien hölmöä päätöstä. Jos entisen pääministerin David Cameronin saamat myönnytykset olisi hyväksytty, seurauksena olisi ollut parempi asema Euroopan unionissa. Tyhmyyden representaatiota rakennetaan esimerkissä materiaalsen konditionaalimuotoisen verbin *olisivat hyväksyneet* kautta. Huomionarvoista on myös se, että kansanäänestyksen yhteydessä tyhmiä ovat myös lauseen subjektina olevat britit, eivätkä vain Britannian parlamentti tai Britannia ylipäätään kuten aiemmissa tämän luvun esimerkeissä. Päälauseessa Britannian edut suhteutetaan relationaalisen prosessin avulla paremmiksi kuin ennen. Ajan adverbi *koskaan* ilmaisee sitä, kaikkina hetkinä ennen Cameronin saamia myönnytyksiä, Britannian edut ovat olleet huonommat (VISK § 649).

Britannian ja sen parlamentin tyhmyyden representointi ilmenee siis erityisesti jopa arkisiksi miellettyjen ilmausten kuten *sählyys* tai *pieleen meneminen* kautta. Britannian tyhmät ratkaisut myös etäännytetään muusta EU:sta ja Suomesta brittien ja parlamentin toimijuuden korostamisen avulla. Britannian omistajuutta brexitistä korostetaan myös esimerkiksi possessiivisuffikseilla. Jos-ehtolause rakentaa itsekkyyden representaation lisäksi kuvaa myös tyhmyyden representaatiosta. Myös tyhmillä teoilla on seurauksia.

Seuraavassa alaluvussa esitellään turvallinen EU -representaatio. Parlamentin kuva ei ole kovin imarteleva tyhmyydessä ja itsekkyydessään, joten seuraava luku valaisee sitä, millaisena Euroopan unioni näyttäytyi brexitiin verrattuna.

4.3.3 Vakaa Euroopan unioni -representaatio

Tässä alaluvussa tarkastellaan EU:sta muodostuvaa vakaata representaatiota, joka pääosin muodostuu vertailun kautta. Britannian kaaos saa EU:n vaikuttamaan vakaammalta ja turvallisemmalta vaihtoehdolta. Myös neuvotteluaseman vahvuuden kuvailu korostaa EU:n paremmuutta.

Seuraavassa esimerkissä materiaallinen prosessi korostaa EU:n johtajien ylempää asemaa Britanniaan verrattuna:

- 32) Britannian sähläykseen turhautuneiden johtajien keskustelujen jälkeen Lontooseen **heitettiin** kuitenkin lopulta ovenraosta pieni armopala. (HS 22.3.2019)

Esimerkissä 32 yksipersonainen passiiviverbi *heitettiin* kuitenkin häivyttää johtajien osallisuutta (VISK § 1313). Armopalan heittäminen ei siis henkilöidy tiettyyn ihmiseen, vaan EU:n ylin johto kollektiivisena joukkona raottaa ovea Britannialle. Huomioitavaa on myös se, että Britannia on jo erotettu ennen eron tapahtumista turhautuneista johtajista, jotka heittävät keskustelujensa tuloksen Lontooseen, johon Britannian johto henkilöityy tässä esimerkissä. Termin *armopala* käyttäminen taas viittaa armosta annettuun vähäiseen lahjaan tai etuuteen, mikä korostaa entisestään unionin ylempää asemaa ja vakautta (KS s.v. armopala). Armopalan vähäisyyttä korostaa entisestään *pieni*-adjektiivin käyttö kuvailemassa armopalan suuruutta. Ajan adverbti *lopulta* suhteuttaa armopalan heittämisen edeltäviin keskusteluihin. Vaikka johtajat olivat turhautuneita, he silti keskustelujen jälkeen suostuivat antamaan Britannialle etuuden ovenraosta. Johtajat esitetään kuitenkin siis armollisena neuvotteluosapuolena. Kyseinen esimerkki yhdistyy myös edellisessä luvussa esitettyyn tyhmyyden representaatioon, sillä Britannian toiminta on nimetty sähläykseksi.

Seuraava esimerkki jatkaa samalla linjalla kuin edellinen, mutta tässä esimerkissä Britannia joutuu vastentahtoisesti jo alistumaan:

- 33) Britannia **joutui anelemaan** brexitille nöyryyttävästi jatkoaikaa Brysselissä. EU **antoi** vihoviimeisen tarjouksensa. Se **ei** kuitenkaan **aukaise** Britannian umpisolmua. (HS 11.4.2019)

EU:n ylemmyyttä korostetaan esimerkissä 33 sillä, että Britannia on anelevassa asemassa, ja EU voi antaa Britannialle tarjouksen. Materiaaliset prosessit ja lyhyet lauseet korostavat esimerkin lauseissa toimintaa ja niiden seurauksia toisiinsa: ensin Britannia anelee, sitten EU antaa tarjouksensa ja lopputulos on se, että Britannian umpisolmu ei aukene. Ensimmäisessä lauseessa tavan adverbti *nöyryyttävästi* korostaa anelun luonnetta (VISK § 653). Britannia ei vain joutunut anelemaan jatkoaikaa, vaan se oli kaiken lisäksi nöyryyttävää. EU:n antamaa tarjousta taas luonnehditaan vihoviimeiseksi eli se on ehdottomasti viimeinen (KS s.v. vihonviimeinen). Tämä taas tuo uuden merkityksen seuraavalle lauseelle; edes viimeinen tarjous ei onnistu murttamaan Britannian umpisolmua. Huomioitavaa on myös se, että umpisolmu on nimenomaan Britannian, eikä esimerkiksi EU:n tai unionin yhteinen. Britannia on kuitenkin joutunut tulemaan myös EU:n maaperälle Brysseliin esittämään jatkoaika-anomuksensa.

Seuraava esimerkki käsittelee aiheensa puolesta seuraavaa askelta jatkoajan myöntämisen jälkeen, mikä edelleen korostaa EU:n paremmuutta Britanniaan verrattuna. Vakaa EU representoituu siis Britannian kuvailun kautta:

- 34) Britannian politiikka **alkoi** heti **keskittyä** siihen, miten aikalisä ja EU-vaalit **hyödynnetään** niin, että omat opportunistiset valtapyrkimykset **etenisivät**. (HS 22.5.2019)

Esimerkissä 33 EU myönsi Britannialle jatkoaikaa, mutta esimerkki 34 kritisoi Britannian reaktiota tarjoukseen. Aikalisän ja EU-vaalien hyväksikäyttöä kuvaillaan passiivimuotoisen materiaalisen prosessin avulla (KS s.v. hyödyntää). Miten aikalisää sitten käytetään hyväksi? Tavun adverbien *niin* määrittäminen toimii *että*-sivulause (VISK § 1160), joka viittaa Britannian poliitikkojen itsekkäiden valtapyrkimysten tavoitteluun. Tässä itsekkyyden kuvailu korostaa ennen kaikkea EU:n vakauden representaatiota, sillä EU järjestää vaalit kansalaisilleen ja antaa Britannialle aikalisän, mutta Britannia käyttää sen johonkin muuhun kuin brexitin selvittämiseen. Toki esimerkin 34 tyyppinen kuvailu liittyy myös itsekkyyden representaatioon. Päälauseessa adverbi *heti* suhteuttaa politiikan keskittymisen tulevaan eli valtapyrkimysten etenemiseen aikalisän tarjoaman tilaisuuden myötä (VISK § 649). Esimerkkiin 33 verrattuna tässä esimerkissä on yksi pitkä virke kolmen lyhyen sijaan, mutta materiaalisten prosessien luoma vaikutelma on kuitenkin samankaltainen ajallista jatkumoa korostava.

Seuraavissa esimerkeissä kuvaillaan kahta neuvottelujen osapuolta ja niiden vahvuuksia toisiinsa verrattuna:

- 35) Jo kaksi ja puoli vuotta kestänyt prosessi **on sisältänyt** jatkua, poliittista opportunistia, sekoilua, valheita, vastuun pakoilua ja väärää käsityksiä sekä vastapuolen motiiveista että oman neuvotteluaseman vahvuudesta. (HS 13.3.2019)
- 36) Britanniassa **ei tunnu menevän** perille se, että maa **on** unionia vastaan neuvotellessaan altavastaja ja unioni **pysyy** yhtenäisenä. Sekään **ei tunnu valkenevan**, että neuvotteluissa vastapuolta **ei kiristetä uhkaamalla tehdä** itselle pahaa. (HS 11.6.2019)

Ensimmäisessä esimerkissä 35 pitkä brexit-prosessi suhteutetaan relationaalisen prosessin avulla epämiellyttäviin kuvailuihin hankkeen sekavuudesta ja suhteeseen neuvottelujen toisen

osapuolen kanssa. Koko listaus jahkailusta, sekoilusta, valheista ja vastuun pakoilusta saa Euroopan unionin tuntumaan erittäin hyvältä ja vakaalta vaihtoehdolta, sillä mikään listan vaihtoehtoista ei rakenna Britanniaa kovin imartelevaa kuvaa. Esimerkissä kuvaillaan, että Britannialla on ollut vääriä käsityksiä omasta neuvotteluasemastaan että vastapuolen eli EU:n motiiveista koko prosessin ajan. Mikä sitten on ollut oikea käsitys? Käsitys rakennetaan vertailemalla Britanniaa käytettyjä kuvailuja – voisiko muka tällaisilla luonnehdinnoilla varustettu maa olla neuvotteluissa vahvoilla? EU:n vakauden representaatio siis rakentuu sen varaan, miten Britanniaa kuvaillaan: neuvottelupöydän toisella puolella on se neuvotteluiden vahvempi osapuoli puhtaammilla motiiveilla. Pääkirjotuksen julkaisuhetkellä brexit-prosessi oli ollut käynnissä yli kaksi ja puoli vuotta, mitä esimerkissä korostetaan eksklusiivisen fokuspartikkelin *jo* avulla (VISK § 839). Pitkä prosessi on ehtinyt sisältää paljon kyseenalaista toimintaa.

Esimerkissä 36 Britannia ei kuitenkaan tunnu olevan selvillä siitä, miten vakaa unioni on (KS s.v. perillä). Britannian altavastajaan asemaa korostetaan kahden relationaalisen prosessin avulla: *on*-verbi suhteuttaa Britannian alta vastaavan rooliin ja *pysyy*-verbi luonnehtii unionin itsenäisyyttä. *Pysyy* ilmaisee myös sen, että unioni on ollut myös aiemmin itsenäinen ja se pitääytyy kannassaan. Kyseisen verbin käyttö implikoi *jo* itsessään vakautta ja luotettavuutta unionin toiminnassa. Kieltolauseessa esiintyvä fokusoiva liitepartikkeli *-kään* (VISK § 1635) korostaa sitä, että Britannia ei myöskään ymmärrä, miten neuvotteluissa toimitaan sen lisäksi, että sen rooli on neuvotteluissa heikompi kuin EU:n. Britannia ei rakenna kuvaa luotettavana neuvottelukumppanina, sillä *jo* koettaa päästä pyrkimyksiinsä uhkailun kautta (KS s.v. kiristää). Unionin vakauden representaatio rakentuu siis suoran yhtenäisyyden luonnehdinnan kautta sekä Britannian vääränlaisen toiminnan kautta.

Seuraavassa esimerkissä EU:n vakauden representaatio rakentuu aktiivisemmin unionin toiminnan kautta edellisiin esimerkkeihin verrattuna:

37) EU:n neuvottelijat **ovat sanoneet** kerta toisensa jälkeen, **ettei** eropakettia **avata**. (HS 30.1.2019)

Esimerkissä 37 toimijana ovat EU:n neuvottelijat. Materiaalisen prosessin kautta ilmaistaan neuvottelijoiden kanta eropakettiin: sitä ei avata. Ilmaisun *kerta toisensa jälkeen* viestittää sitä, että neuvottelijat ovat toistuvasti joutuneet toistamaan kyseisen viestin neuvottelujen vastapuo-

lelle (KS s.v. kerta). Tämä kertoo unionin edustajien johdonmukaisuudesta, mikä rakentaa osaltaan EU:n vakauden representaatiota. On myös huomionarvoista, että EU:n edustajista puhutaan neuvottelijoina, joilla on valtaa sanoa, mitä eropakettille käy. *Neuvottelijat* viittaa myös sanana siihen, että he pyrkivät jonkinlaiseen määrätulokseen, mikä brexitin yhteydessä positiivista erosopimusneuvottelujen päätyessä useasti brittien parlamentissa umpikujaan (KS s.v. neuvottelu).

Vakaan EU:n representaatio rakentuu siis pääosin epäsuorasti vertailemalla Britannian sekoilua EU:n toimintaan. Euroopan unionin ylemmyys Britanniaan verrattuna rakentuu materiaalistien prosessien kautta. Britannian toimintaa taas kuvataan monisanaisesti itsekkääksi valtantavoitteluksi ja oman aseman ymmärtämättömyydeksi. Myös useat Britanniaan liitetyt ilmaisut kuten *nöyryyttävästi*, *armopala* ja *altavastaaaja* korostavat EU:n ylempää asemaa. Vakaan EU:n representaatio siis kietoutuu vahvasti sekä itsekkyyden että tyhmyyden representaatioon, jotka ovat linkittyneet Britanniaan ja sen parlamenttiin.

Seuraavassa analyysin pääluvussa keskitytään siihen, millainen kuva rakentuu Britanniaa vuoden 2019 keväällä kohti brexitiä luotsanneesta pääministeri Theresa Maysta rakentuu.

4.4 Millaisia ovat Theresa May ja hänen seuraajansa?

Tässä luvussa keskitytään pääministeriyden representaatioihin. Pääministerin rooli ja representointi on merkittävässä roolissa brexitiin liittyen, sillä pääministeri toimii maansa edustajana erosopimusneuvotteluissa EU:n kanssa ja johtaa parlamentin työtä Britanniassa. Koska prosessi ei ollut helpoimmasta päästä, pääministerin rooli työn johtajana korostui entisestään. Ensimmäisenä käsitellään epäonnistumisen representaatiota, minkä jälkeen siirrytään kirotun jatkajan representaatioon.

4.4.1 Epäonnistumisen representaatio

Pääministeri Theresa May luotsasi Britanniaa lähes koko kevään, mutta hän joutui lopulta irtisanoutumaan tehtävästään epäonnistuttuaan brexit-erosopimuksen läpiviemisessä. Seuraavassa esimerkissä epäonnistumisen representaatio rakentuu sen kautta, että May yhdistetään sekä hu-
kassa olevaan hallitukseen että hulluun brexit-prosessiin:

38) May ja hänen hallituksensa **ovat hukassa**, ja Mayn vetämä brexit-prosessi **täyttää** Einsteinin tarjoamat hulluuden kriteerit. (HS 30.1.2019)

39) May **epäonnistui**. (HS 27.3.2019).

Esimerkissä 38 Mayn ja hänen hallituksensa huonoa tilaa korostetaan ensimmäisessä lauseessa relationaalisen prosessin avulla: May hallituksineen on tuhon oma (KS s.v. hukassa). Myös esimerkin toisessa lauseessa Mayn johtama brexit-prosessi yhdistetään relationaalisen prosessin kautta hulluuden kriteereihin. Huomion arvoista on se, että Mayn johtajuus sekä Britannian hallituksen että brexitissä korostuu lauseissa. Ensimmäisessä lauseessa hyödynnetään pronomiinia *hänen* ja possessiivisuffiksia edussanan *hallitus* jäljessä korostamaan Mayn omistajuutta (VISK § 96). Vaikutelma olisi erilainen, jos lauseessa osallistujana olisivat vain May ja hallitus ilman omistajuutta. Toisessa lauseessa Mayn vetovastuu myös brexitistä prosessina ilmaistaan agenttipartisiippi *vetämä* avulla (VISK § 525) ja kirjoittamalla Mayn genetiivimuodossa. Epäonnistuminen siis henkilöityy ennen kaikkea Mayhin, sillä hän johtaa sekä Britannian hukassa olevaa hallitusta että hullua brexit-prosessia. Johtajat joutuvat aina vastuuseen, kun asiat eivät mene suunnitelmien mukaan. Esimerkissä 39 epäonnistumisen representoituu hyvin konkreettisesti intransitiivisen *epäonnistui*-verbin kautta. Lauseen materiaallinen prosessi ei jätä arvailun varaa: May yksiselitteisesti epäonnistui tehtävässään brexit-hankkeen johdossa.

Seuraavissa esimerkeissä epäonnistumisen representaatioon yhdistyy säälin elementti, joka rakentuu Mayhin yhdistettyjen ilmausten kautta:

40) May **jatkaa** brexit-prosessia voimaansa ja uskottavuuttaan menettäneenä. (HS 18.1.2019)

41) Pääministeri Theresa Mayn poliittinen ura **on** ohi. On enää ajan kysymys, milloin hän **luopuu** tai hänet **heitetään** syrjään. Vaikka Britannian konservatiivipuolue **on** pirstoutunut, kaikille **on** selvää, että May **on** enää vain rasite. (HS 13.3.2019)

Esimerkissä 40 epäonnistumista kuvataan materiaallisen prosessin kautta. May *jatkaa* prosessia, vaikka hän on menettänyt *voimaansa ja uskottavuuttaan*. On huomionarvoista todeta, että voiman ja uskottavuuden menettäminen yhdistyy omistusliitteiden kautta nimenomaan Mayhin eikä brexit-prosessiin. Vaikka edellisissä luvuissa on huomattu, että myös brexit-prosessi on ollut harvinaisen arvaamaton ja hullu, May ei säästy kummassakaan edeltävässä esimerkissä

epäimatelevilta kuvailuilta. Epäonnistumisen representaatio rakentuu esimerkissä 41 erityisesti relationaalisen prosessin avulla. Esimerkin ensimmäisessä lauseessa Mayn poliittisen uran implikoidaan olevan lopussa (KS s.v. ohi), ja viimeisessä lauseessa hän on puolueelle vain haitaksi (KS s.v. rasite). Eksklusiivinen fokuspartikkeli *vain* korostaa vaikutelmaa siitä, että May ei ole kerta kaikkiaan mitään muuta kuin rasite (VISK § 844). Universaalinen kvanttoripronomi *kaikille* lisää vaikutelmaa siitä, että koko joukko on samaa mieltä ja Mayta vastaan. Edellisissä luvuissa myös parlamentti on saanut tyhmyyden ja itsekkyyden leiman, joka korostaa entisestään Mayn epäonnistumista: May ei kelpaa edes pirstoutuneen parlamentin johtoon. Epäonnistumista kuvataan esimerkissä myös materiaalisilla verbeillä *luopuu* ja *heitetään*. Lopputulema on sama, mutta tapa on erilainen. May joko itse tekee toimijana ratkaisun vallasta luopumisesta tai hänet sysätään sivuun (KS s.v. syrjässä) johtajan paikalta parlamentin toimesta. Paljon epäonnistuneempaa tilannetta ei maan johtajalle voisi olla. *Heitetään*-verbin käyttö implikoi kuvaannollisesti vallasta luopumisen tapaa, mikä saa lukijan tuntemaan sääliä Mayta kohtaan. Hänelle ei ole enää brexit-prosessin tai parlamentin johdossa käyttöä.

Seuraavassa esimerkissä parlamentin kuvataan jopa nöyryyttävän Mayta, mikä korostaa sekä sääliä että Mayn epäonnistumista prosessin johdossa:

- 42) **Eikä** vääntömomentti siitä **kasva**, että Mayta nöyryyttänyt brittiparlamentti **nöyryyttää** häntä uudestaan ja uudestaan. Parlamentin kanta **ei lisää** neuvotteluissa tarvittavaa painetta, eikä lopputulosta muuksi **muuta** edes sääli Mayta kohtaan. (30.1)

Esimerkissä 42 kuvaillaan tilannetta, jossa brittiparlamentti käyttää kovaa eroa vääntömomenttina EU:ta vastaan, mikä kuulostaa kehnolta neuvotteluvalltilta, sillä kova ero ei olisi Britanniallekaan hyvä ratkaisu. Esimerkin ytimessä on kuitenkin se, että Mayn nöyryyttämistä ilmaistaan lauseessa monin tavoin: materiaalisen prosessiverbin *nöyryyttää* ja *nöyryyttänyt* NUT-partisiipin kautta. (VISK § 122). Nöyryyttämisen toistuvuutta ja jatkuvuutta kuvaillaan ajan adverbien *uudestaan* toistamisella (VISK § 651). Nöyryyttämisen tuloksia ilmaistaan myös ensimmäisessä lauseessa kieltoverbillä *eikä kasva*. Additiivinen liitepartikkeli *-kä* on yhdistetty kieltoverbiin lisäämään vaikutelmaa siitä, että kova ero ei ole vääntömomentti, mutta nöyryyttäminen ei edesauta parlamentin tilannetta (VISK § 813). Myös esimerkeissä 40 ja 41 esille tullut sääli otetaan edellisessä esimerkissä esiin. Huomionarvoista on kuitenkin se, että sääli ei muuta lopputulosta, eli May on edelleen epäonnistunut häntä kohtaan tunnetusta säälistä huolimatta.

Esimerkistä käy selväksi se, että parlamentin toiminta brexit-neuvottelujen etenemisessä on ollut ongelmallista, mutta tämä lisää entisestään mielikuvaa siitä, että hallitusta johtaja May on epäonnistunut tehtävässään johtaa brexitiä ja erosopimukseen liittyviä neuvotteluja.

Seuraavissa esimerkeissä toistuu Theresa Mayn yhteydessä ylivoimaisesti käytetyimmät ilmaukset, jotka osaltaan toimivat tärkeässä roolissa Mayn epäonnistumisen representoinnissa. Pääkirjoituksissa toistui useasti se, miten parlamentti tyrmäsi Mayn neuvotteleman erosopimuksen:

- 43) Britannian parlamentti **tyrmäsi** pääministeri Theresa Mayn tarjoaman ja Euroopan unionin kanssa neuvotellun EU-erosopimuksen tiistaina. (HS 16.1.2019)
- 44) Kun pääministeri Theresa Mayn erosopimus **tyrmättiin** kaksi kertaa ja puhemies John Bercow **kielsi** tuomasta sitä enää uudestaan äänestettäväksi, parlamentti **otti** ohjokset. (HS 29.3.2019)

Molemmissa edellä olevissa esimerkeissä parlamentti siis tyrmää erosopimuksen. Esimerkki 43 on tammikuisesta pääkirjoituksesta, jolloin parlamentti oli ensimmäisen kerran hylännyt sopimuksen. Tässä esimerkissä Theresa Mayn toiminnan tuloksena syntynyttä sopimusta korostetaan agenttipartisiipin *tarjoama* avulla (VISK § 525). Esimerkistä käy myös selville, että sopimus on neuvoteltu Euroopan unionin kanssa, mikä vähentää Mayn vastuuta sopimuksesta. Tämä oli tilanne vielä tammikuussa, mutta jo maaliskuuisessa pääkirjoituksessa (esimerkki 44) May ei enää tarjoa sopimusta, vaan se on hänen sopimuksensa, mikä ilmaistaan genetiivillä. Epäonnistumisen kuvauksessa on nähtävissä siis aikajana, sillä mitä enemmän aikaa kuluu, sitä enemmän tilanteen toivottomuus lankeaa Mayn harteille. Maalikuussa tilanne Mayn tilanne oli jo niin epätoivoinen, että parlamentti *otti* ohjat omiin käsiinsä eli hallintaansa Maylta, mikä ilmaistaan materiaalisen prosessin ja kuvainnollisen ilmaisun avulla (KS s.v. ohja). Esimerkissä 43 materiaalisen prosessin kautta ilmaistaan parlamentin aktiivinen toimijuus, sillä se suorastaan murskaa Mayn sopimuksen (KS s.v. tyrmätä). Myös esimerkissä 44 prosessi on materiaallinen ja teko sama, mutta tällä kertaa toimijuus on häivytetty ja *tyrmätä*-verbi on passiivimuodossa. Lopputulos on kuitenkin se, että epäonnistumisen representaatio voimistuu, sillä Theresa May sopimukseen on joutunut tyrmätyksi. Epäonnistumista korostaa myös parlamentin puhemies John Bercowin puuttuminen tilanteeseen. Mentaalinen prosessilause implikoi sitä, että

Theresa Mayn toistuva erosopimuksen äänestykseen tuominen ei ole sopivaa, ja se tulee näin ollen kieltää.

Seuraava esimerkki tekee eropaketin tyrmäyksestä vieläkin tyrmäävämmän:

45) May **kertoi** nyt neuvottelevansa merkittäviä ja laillisesti sitovia muutoksia siihen eropakettiin, jolle Britannian parlamentti **ehdi** jo **antaa** täystyrmäyksen. (HS 30.1.2019)

Esimerkin 45 ensimmäisessä lauseessa mentaalinen prosessi korostaa Mayn epäonnistumista. Hän ilmoittaa neuvottelevansa muutoksia pakettiin, jonka parlamentti on jo hylännyt. Eikä itse asiassa vain hylännyt vaan antanut täystyrmäyksen. *Täys*-sanana liittämisen tyrmäykseen implikoi tyrmäyksen olevan perinpohjainen (KS s.v. täysi), joten kannattaako kyseiseen pakettiin koettaa saada enää muutoksia? Kuten edellisissä luvuissa mainittiin, myös EU:n puolella kyseisen eropaketin avaamisesta oli kieltäytytty. May oli siis joutunut epätoivoiseen tilanteeseen, jossa parlamentti oli täysin tyrmännyt neuvotellun eropaketin, mutta Euroopan unionin johtajat eivät suostuneet avaamaan sitä. Toisessa lauseessa materiaallinen prosessi ilmaisee, että tyrmäys on ehditty antaa jo aiemmin. Adverbi *jo* (VISK § 1518) korostaa sitä, että eropaketti on ollut parlamentin äänestyksessä aiemmin, ja May ei silloin onnistunut vakuuttamaan päättäjiä sen eduista. Jo toimii myös vastavoimana ensimmäisen lauseen adverbille *nyt*, sillä tämä korostaa tapahtumien järjestäytymistä ajallisesti. Kun eropaketille on jo aiemmin annettu tyrmäys, siihen tarttuminen murskatuomion jälkeen saa Mayn toiminnan näyttämään järjettömältä.

Epäonnistumisen representaatio rakentuu siis pääkirjoituksissa monin eri tavoin. Yksi tärkeä tekijä representaation rakentumisessa on se, että Mayn johtajuutta brexit-hankkeessa korostetaan: hän on neuvotellut brexit-erosopimuksen ja lisäksi hän on parlamentin johdossa. Vastuu hankkeen epäonnistumisesta lankeaa ja henkilöityy pääministeriin. Vaikka May onkin johdossa, ei se tarkoita, että hänellä olisi valtaa. Päinvastoin, Mayta kuvaillaan rasiitteeksi, jota parlamentti nöyryyttää ja tyrmää. Epäonnistuminen rakentuu ennen kaikkea relationaalisten ja materiaalistien prosessien kautta. Muihin edellisissä luvuissa käsiteltyihin representaatioihin verrattuna relationaaliset prosessit olivat enemmän esillä Mayhin liittyvässä representoinnissa.

Paljon helpommassa tilanteessa ei ole myöskään Mayn työn jatkaja brexit-prosessin johdossa. May irtisanoutui tehtävästään toukokuun lopussa epäonnistuttuaan vakuuttamaan Britannian parlamentin neuvottelemansa EU-eropaketin taakse. Aineistoni rajoittuu vuoden 2019 kesäkuuhun, jolloin konservatiivit eivät olleet vielä valinneet uutta johtajaa puolueelleen ja

maalleen uutta pääministeriä. Jo maaliskuussa Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa spekuloi-
tiin, kuka mahdollisesti nousisi Mayn tilalle, ja mikä vaikutus sillä olisi brexit-neuvotteluille.
Tämän vuoksi seuraavassa alaluvussa käsitellään jatkajan representaatiota.

4.4.2 Kirotnun jatkajan representaatio

Tässä alaluvussa käsitellään kirotnun jatkajan representaatiota, joka rakentuu suhteessa Theresa
Mayhin sekä hänen edeltäjänsä David Cameroniin. Jo kesäkuussa oli selvää, että Boris John-
son on vahva ehdokas konservatiivipuolueen johtoon, ja hän lopulta myös voitti äänestyksen
puoleen johtopaikasta ja näin ollen myös pääministerin roolista. Theresa May representoituu
erityisesti epäonnistuneena johtajana, joka lopulta joutui irtisanoutumaan tehtävästään. Tämä
lähtökohta vaikuttaa tietysti merkittävästi myös seuraavan pääministerin representaatioon, joka
joutuu kantamaan mukanaan edellisten pääministerien tekemiä ratkaisuja ja niiden seurauksia.

Seuraavassa esimerkissä kirotnun jatkajan representaatio rakentuu sen kautta, miten mah-
dollisen seuraajan tulisi käyttäytyä Mayn tekoihin verrattuna:

- 46) Mayn seuraajaksi kiivetessä tärkeintä **ei ole**, mitä ratkaisuja brexitin jälkeiseen elämään
hakee valtiolle vaan se, että **hakee** nyt vain eroa ja **kiroaa** Mayn yrityksen erota EU:sta
järjestäytyneesti. (HS 22.5.2019)

Esimerkissä 46 seuraajaksi nousua kuvataan E-infinitiivissä olevalla verbillä *kiivetessä*, joka
kuvainnollisesti viittaa korkeamaan asemaan nousemiseen (KS s.v. kiivetä, VISK § 120). Men-
taalin prosessi esimerkin viimeisessä lauseessa korostaa sitä, että Mayn tehtävässä jatkavan
henkilön tulisi kirotta Mayn tapa toimia ja yksinkertaisesti vain erota. On kuitenkin huomattavaa,
että Mayn tapaa erota kuvataan adverbilla *järjestäytyneesti* (VISK § 373). Seuraaja on siis ki-
rottu siinä mielessä, että hänen tulisi tehdä asiat eri tavalla kuin May eli ei ainakaan järjestäy-
tyneesti. Ensimmäisen lauseen relationaalinen prosessi suhteuttaa esimerkin seuraavat lauseet
siihen, mikä seuraajalle on tärkeintä. Seuraajan eri tulisi siis olla järjestäytynyt, eikä ratkaisu-
keskeinen, vaan ennen kaikkea keskittyä viemään ero maaliin. Myös eksklusiivinen fokuspar-
tikkeli *vain* sulkee pois seuraajalta muut mahdollisuudet kuin eron hakemisen (VISK § 844).
Voidaan siis todeta, että pääkirjoituksissa annetaan vahvoja suosituksia Mayn mahdolliselle
seuraajalle.

Seuraavissa esimerkeissä kirotun jatkajan representaatio rakentuu myös brexit-prosessin käynnistäneen entisen pääministerin David Cameronin kautta:

47) Cameronin kirotusta poliittisesta perinnöstä hän **ei** kuitenkaan **pääse**. May jo **tuhoutui** yrittäessään mahdotonta. **Ei ole** mahdollista pitää kasassa puoluetta, jossa osa **haluaa** kovaa brexitiä ja osa **pitäisi** kiinni EU-jäsenyydestä. (HS 11.6.2019)

48) **Korvaapa** Mayn kuka tahansa, häntä **seuraa** sama kirottu Cameronin perintö. (HS 24.5.2019)

Esimerkeissä 47 ja 48 puhutaan Cameronin jälkeensä jättämästä perinnöstä eli kirotusta vitauksesta, josta ei pääse eroon (KS s.v. kirous). Tätä kuvataan materiaalsen prosessin avulla: kirous *seuraa* jatkajaa ja hän *ei pääse* siitä. Esimerkin 47 toisessa lauseessa materiaalsen prosessi korostaa kirouksen vaikutelmaa, sillä Mayn kohtaloa kuvataan vahvalla imperfektimuotoisella verbillä *tuhoutui* ja e-infinitiivillä *yrittäessään* (VISK § 120). Esimerkissä 48 Cameronin perintöä kuvataan kirotun lisäksi mahdottomaksi eli sellaiseksi, joka ei voi toteutua (KS s.v. mahdoton). Poliittisen perinnön mahdottomuutta kuvaillaan päälauseen relationaalisella prosessilla, ja jakamalla puolue vastakkaisiin osiin sivulaisessa, jossa toinen puoli haluaa kovan brexitin ja toinen puoli jäädä EU:hun. Esimerkissä 48 sävyartikkeli -pa korostaa isäntäsanansa korvaa merkitystä (VISK § 126), sillä Mayn korvaajan henkilöllisyydellä ei ole väliä kirotun perinnön kannalta, se tulee seuraamaan sitä, joka tehtävään valitaan joka tapauksessa. May erosi tehtävästään juuri esimerkin 40 pääkirjotuksen julkaisupäivänä, joten korvaajan pohtiminen oli toukokuun lopulla erityisen polttava puheenaihe. Myös samantekevyyden kvanttoripronomini *kuka tahansa* korostaa korvaajan tai jatkajan henkilöllisyyden merkityksettömyyttä (VISK § 759).

Seuraavassa esimerkissä kuitenkin huomataan, että jatkajan saama perintö ei ole enää vain David Cameronin, vaan tietysti myös Theresa Mayn:

49) May **voi jättää** perinnökseen kroonisen brexit-prosessin. (23.5.)

Esimerkissä 49 perinnön jättämistä kuitenkin kuvataan modaaliverbillä *voi*, joka jättää mahdollisuuden avoimeksi (VISK § 1562). Cameronin kirottu perintö on varmasti jatkajan harteilla, mutta Mayn perintö on vielä mahdollinen. Mahdollista on myös brexit-prosessin *kroonisuus* eli

pitkäaikaisuus tai jatkuvuus (KS s.v. krooninen). Eli jos edellisten esimerkkien Cameronin perinnön kuvailut yhdistää Mayn mahdollisesti jättämään perintöön, se on sekä kirottu, mahdoton että krooninen. Tällöin myös jatkajan representaatio on kirottu kahden edeltäjänsä tekemisten takia. Esimerkissä 49 possessiivisuffiksin liittäminen edussanaan *perintö* ilmaisee perinnön jättäjän olevan nimenomaan Theresa May (VISK § 96). Syy brexit-prosessin kroonistumiseen on siis erityisesti Mayn toimissa. Joka tapauksessa tilanne ja prosessi, jotka jatkaja saa hoitaakseen, eivät vaikuta helpoilta tai houkuttelevilta.

Jo ennen Theresa Mayn toukokuista eroa erityisesti Boris Johnsonin nimi nostettiin esille konservatiivipuolueen mahdollisena seuraavana johtajana. Hänestä rakentunut kuva ei kuitenkaan ollut kovin imarteleva:

50) Yksi näistä raadonsyöjistä **oli** Boris Johnson, joka aiemmin **katsoi** oman henkilökohtaisen etunsa tulevan tyydytetyksi parhaiten kovalla brexitillä. (HS 29.3.2019).

51) Jos May **vaihtuisi** vaikkapa puoluetoveri Boris Johnsoniin, niin silloin **puuttuisi** herrasmiesopimuksen takaa herrasmies. (HS 11.4.2019.)

On kiinnostavaa, että pääkirjoituksissa on jo maaliskuussa ja huhtikuussa pyöritelty Mayn mahdollista seuraajaa, vaikka virallinen irtisanoutuminen tapahtui vasta toukokuun lopulla. Muidenkin representaatioiden yhteydessä toistunut jossittelu jatkuu myös kirotun jatkajan representaation rakentumisessa, sillä huhtikuuisessa (esimerkki 51) pääkirjoituksessa pohdittiin, mitä tapahtuisi, jos pääministeri *vaihtuisi* ja herrasmies *puuttuisi*. Sävyartikkeli -pa yhdistettynä isäntäsanaan vaikka tosin ilmaisee, että Boris Johnsonin valinta esimerkiksi puoluetovereista on samantekevä (VISK § 126). Joku muukin olisi voinut siis aiheuttaa saman tuloksen sopimuksen takana seisovan herrasmiehen puutteesta. Tämä kuitenkin luo Maysta positiivisempaa kuvaa, sillä ajan adverbi *silloin* implikoi, että vasta puolueen johdon siirtyessä Johnsonille herramiesmäisyyttä ei enää olisi (VISK § 649). Esimerkissä 50 Johnsonista rakennetaan erityisen epäimartelevaa kuvaa relationaalisen prosessin kautta yhdistämällä hänet termiin *raadonsyöjä* eli haaskaeläin (KS s.v. raadonsyöjä). Sivulauseessa mentaalinen prosessi ilmaisee, että hän on itsekkäästi tavoitellut omaa etuaan henkilökohtaista etuaan olemalla kovan EU-eron kannalla. Ajan adverbi *aiemmin* implikoi lauseessa sitä, että näin on ollut aikaisemmin, mutta hän raa-

donsyöjänä muuttanut mielensä tilanteen muuttuessa (VISK § 375). Nämä spekulatiot rakentavat osaltaan myös kirotun jatkajan representaatiota, mutta ne tuovat siihen uuden epäimartelevan ulottuvuuden.

Seuraava esimerkki on kesäkuun lopulta, jolloin Johnsonin valinta seuraavaksi pääministeriksi alkoi vaikuttaa todennäköiseltä. Hänen asemansa ei kuitenkaan vaikuttanut kovin lupavalta:

52) Ja kun Johnson nyt **kertoo** voivansa neuvotella EU:n kanssa paremman erosopimuksen kuin Theresa May, Brysselissä kukaan **ei usko** sitä. (HS 20.6.2019)

Esimerkissä 52 kirotun jatkajan representaatio rakentuu mentaalisten prosessien kautta. Ensimmäisessä lauseessa Johnson esittää, että hän pystyy ylittämään Theresa Mayn neuvottelutulokset EU:n kanssa. Päälauseessa tämä väite kuitenkin kumotaan, sillä Brysselissä eli EU:n ytimessä tähän väitteeseen ei uskota. Tätä korostaa myös kieltolakuisen kvanttoripronominin *kukaan* käyttö (VISK § 757), sillä se ilmaisee kieltolauseessa, että sellaista joukkoa ei ole olemassa, joka uskoisi Boris Johnsonin pärjäävän brexit-neuvotteluissa paremmin kuin edeltäjänsä Theresa May. Johnsonilla on taakkanaan sekä David Cameronin että Theresa Mayn brexit-perintö, joten hänen matkansa jatkajana tulee pääkirjoitusten mukaan olemaan kirottu.

Kirotun jatkajan representaation rakentumisessa hyödynnetään kaikkia eri prosessityyppejä, mutta mentaaliset prosessit ovat vahvimmin esillä. Representaatiota korostettiin myös kuvainnollisilla sanavalinnoilla kuten raadonsyöjä tai kirottu. Myös Mayn kohtaloa kuvattiin *tuhoutumisena*. Jatkajan representaatio rakentui ylipäättään monessa suhteessa hänen edeltäjiinsä, sillä toistuvasti pääkirjoituksissa nostettiin esille David Cameronin sekä Theresa Mayn krooninen ja kirottu perintö. Pääkirjoitukset onnistuivat myös ennustamaan jo maaliskuussa, kuka tämä kirottu jatkaja tulee olemaan. Hänestä rakentuva epäimarteleva kuva on kuitenkin osa kirotun jatkajan representaatiota, sillä hänen mahdollisuuksiaan onnistua tehtävässään Mayn tilalla ei pidetä kovin todennäköisinä.

4.5 Diskurssit representaatioiden taustalla

Edellisissä analyysiluvuissa käsiteltiin brexitistä, Britanniaista, brittiparlamentista, EU:sta, Theresa Maysta ja hänen seuraajastaan muodostuvia representaatioita, joita tunnistin yhteensä

seitsemän kappaletta. Brexit näyttäytyy arvaamattomana ja taloudellisena vaarana ennen kaikkea Britannialle mutta myös EU:lle. EU taas on pääkirjoitusten mukaan vakaa ja luotettava, mutta Britannia parlamentteineen on tyhmä ja itseks. Theresa May representoituu epäonnistuneena ja hänen jatkajansa kirottuna. Tässä luvussa tulen avaamaan diskursseja, jotka vaikuttavat näiden tunnistettujen representaatioiden taustalla.

Koska brexit on ennen kaikkea poliittinen ilmiö, poliittinen diskurssi viistää kaikkien pääkirjoitusten ja representaatioiden läpi. Pääkirjoituksissa seurataan poliittisia neuvotteluja ja niiden etenemistä tai etenemättömyyttä, ja otetaan kantaa brexit-prosessiin osallistuvien osapuolien toimintaan. Kritiikki kohdistuu kuitenkin erityisesti siihen, mitä Britannian parlamentissa tapahtuu. Esimerkiksi tammikuun lopulla julkaistussa pääkirjoituksessa toimintaa tarkastellaan kansallisesta näkökulmasta:

53) Suomalaiset ovat **ihmetellen** voineet seurata **Britannian poliittisen järjestelmän huonoa kykyä** käsitellä maan EU-eroa. (HS 28.1.2019)

Esimerkissä 53 ilmaistaan hyvin eksplisiittisesti pääkirjoitustoimituksen asennoituminen Britannian poliittisen järjestelmään, sillä sen toimintaa brexitin yhteydessä kuvataan yksinkertaisesti huonoksi ja ihmettelyn arvoiseksi. Kritiikki ilmenee siis ennen kaikkea Britanniaan ja sen parlamenttiin liittyvissä itsekkyyden ja tyhmyyden representaatioissa, mutta koko ilmiön ollessa poliittinen, ei poliittisen diskurssin vaikutusta voida välttää yhdessäkään esittelemässäni representaatiossa. Pääkirjoitusten yhtenä viestinnällisenä tarkoituksena voidaan pitää vallankäyttäjien kritisointia ja lukijoiden oman ajattelun herättämistä (Katajamäki 2003: 190, 193). Itsekkyiden ja tyhmyyden representaatiot ilmenivät suurelta osin jos-ehtolauseiden kautta, mikä kuvastaa hyvin pääkirjoitusten samanaikaisia viestinnällisiä tavoitteita. Pääkirjoitusten lukija voi itse lähteä mukaan ajatusleikkiin, mitä brexitissä olisikaan tapahtunut, jos parlamentin jäsenet olisivat käyttäytyneet eri tavalla. Toki pääkirjoituksista välittyvä kritiikki ilmaistaan myös suoremmin eri prosessityyppien kautta. Koska pääkirjoitusten aiheena on poliittinen ilmiö, on luonnollista, että poliittinen diskurssi rakentuu myös erilaisten politiikka kuvaavien sanavalintojen kautta.

Jopa poliittista diskurssia vahvemmin pääkirjoituksissa välittyy EU-myönteinen diskurssi. Tämä diskurssi välittyy erityisesti arvaamaton brexit, taloudellinen vaara ja vakaa Euroopan

unioni -representaatioiden kautta. Brexitin arvaamattomuuden ja kovan eron vaikutuksien kuvailu saa EU-jäsenyyden tai ainakin pehmeän eron kuulostamaan hyvältä vaihtoehdolta. Myös dramatiikkaa korostavat vertaiskuvalliset ilmaisut jäävuorta kohti suuntaavasta laivasta tekevät koko brexitin perumisesta houkuttelevamman. Pääkirjoituksista välittyvä kanta on se, että EU-ero tulisi perua, sillä prosessista ei ole enää mitään muuta tietä ulos:

54) **Ainoa toimiva ulospääsy** tästä tilanteesta **olisi brexitin peruminen** tavalla tai toisella.
(HS 11.6.2019)

Jopa Theresa Mayn eron jälkeen kesäkuisessa pääkirjoituksessa ainoastaan EU:n pysyminen yhtenäisenä nähdään ainoana toimivana ratkaisuna. Arvaamattomuuden värikäs vertauskuvallinen representointi johtaa pääkirjoitusten lukijan samaan ratkaisuun, mihin Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimitus on päättänyt. Konditionaali kuitenkin pehmentää väitettä, ja muita mahdollisia vaihtoehtoja ei suljeta pois. Ne eivät vain olisi yhtä toimivia kuin EU-eron peruminen.

Myös brexitin etäännyttäminen Britannian kriisiksi luo kuvaa siitä, että taloudelliset vaikutukset ja kova ero koskettavat ennen kaikkea Britanniaa, jolloin EU:n maine pysyy vakaana ja politiikka johdonmukaisena Britannian kriiseillessä. Helsingin Sanomien pääkirjoituksista välittyvä brexitin perumista kannattava vaihtoehto on esimerkiksi Ruotsin uutistenvälityksen tarjoamaa kuvaa radikaalimpi, sillä ruotsalaiset kannattavat erityisesti pehmeää eli sopimustenvaraista brexitiä, vaikka brexit ylipäättään on myös ruotsalaista huono asia (Borchardt, Simon & Bironzo 2018: 36). Kyseisessä tutkimuksessa tosin tutkittiin koko uutistenvälitystä monesta eri lehdestä eri tekstilajeineen, mutta tuloksia naapurimaamme uutistenvälitykseen on silti kiinnostavaa verrata. Erilaiset tulokset maiden välillä kertovat siitä, että myös EU:n sisällä on erilaisia poliittisia intressejä, asenteellisuutta ja yhteistyötä eri maiden välillä. Esimerkiksi suomalaisia kiinnostanee enemmän euroalueen yhtenäisyys kuin kruunun ja punnan kanssa eläviä ruotsalaisia ja brittejä. Tämä seikka taas tiivistää Ruotsin ja Britannian välejä kauppapoliittisissa kysymyksissä.

Kolmas diskurssi, joka vaikuttaa representaatioiden taustalla, on oikean ja väärän diskurssi. Kyseinen diskurssi vaikuttaa erityisen vahvasti itsekkyyden, tyhmyyden ja epäonnistumisen representaatioiden taustalla. Pääkirjoituksissa käsitellään paljon sitä, miten Britannian

parlamentin ja toisaalta myös sen johtajan tulisi toimia, jotta brexit olisi menossa oikeaan suuntaan. Parlamentin toimiessa itsekkäästi ja tyhmästi omaa ja puoleensa etua tavoitellen, EU ja muut jäsenvaltiot kärsivät näistä valinnoista. Euroopan unioni esitetään siis oikeana vaihtoehtona, jota parlamentin jäsenet eivät ymmärrä matkatessaan kohti kovaa eroa tai ollessaan päättämättömiä. Myös epäonnistumisen representaatio yhdistyy oikean ja väärän diskurssiin, sillä voidakseen epäonnistua, tulee olla myös onnistunut tulos. Eli representaation olemassaoloon liittyy ennako-oletus siitä, että on olemassa oikea ja onnistunut tie brexitin johtamiseen, jossa May on pääkirjoitusten mukaan epäonnistunut jatkaessaan eropaketin viemistä parlamentin äänestyksiin uudestaan ja uudestaan. Mayn epäonnistuneisuus konkretisoituu seuraavassa esimerkissä, jossa oikeassa olevat EU-maat päättävät ilman Mayta, miten Britannian kanssa tulisi menetellä:

55) May toivoi tälle epätoivoiselle ja todennäköisesti epäonnistuvalla yritykselle lisää aikaa. Sen jälkeen **May ajettiin pois** huoneesta ja 27 **EU-maata alkoivat keskenään pohtia**, mitä **ne tekevät Britannialle**. (HS 22.3.2019)

Esimerkissä Mayn yritys lisääajan hakemiseen nähdään jo alun alkaen vääränä ja tuomittuna epäonnistumaan. Epäonnistunut May on niin väärässä, että ei voi osallistua edes maansa tulevaisuuteen liittyviin keskusteluihin. EU-maat taas esitetään yhtenäisenä rintamana, mikä korostaa vastakkainasettelua oikean ja väärän välillä.

Kun kyseessä on suuri valtasuhteita ravisteleva ilmiö, on loogista, että representaatioiden taustalla vaikuttaa myös vallan diskurssi. Valtaa käyttävät erityisesti parlamentin jäsenet ja Theresa May, jotka ovat joutuneet umpikujaan prosessissa omien opportunististen etujensa tavoittelun takia. Vallan diskurssi ilmenee myös brexitin hallinnan kuvailun kautta. Pääkirjoituksissa kuvataan, että Britannia on menettänyt oman eroprosessinsa hallinnan, mikä viestii vallan siirtymistä EU:n käsiin, joka näyttäytyy myös esimerkissä 55. Lisäksi brexitin taloudellisia vaikutuksia kuvataan erityisen voimakkaiksi, mikä lisää brexit-prosessin hallinnan painoarvoa. Vallan diskurssi huokuu siis taloudellisen vaaran, itsekkyyden ja arvaamattoman brexitin -representaatioista. Tietysti myös kirotun jatkajan representaation taustalla vaikuttaa vallan diskurssi, sillä valta brexitin kohtalosta siirtyy konkreettisesti hänelle. Kuitenkin hänen edeltäjiensä David Cameronin ja Theresa Mayn käyttämä valta ja valinnat vaikuttavat hänen valtansa

ja uskottavuutensa määrään. Koko brexit-prosessihan lähti liikkeelle David Cameronin tavoitteesta vahvistaa omaa asemaansa puoleensa johdossa. Kaikki ei kuitenkaan mennyt, kuten Cameron oli suunnitellut:

56) Britannian **kansa valitsi** toisin kuin **Cameron vallantavoittelussaan halusi**. (HS 16.1.2019)

Esimerkissä 56 vallan diskurssi ilmenee kahdella tavalla: Cameronin vallantavoittelun ja kansan käyttämän vallan kautta. Vuonna 2016 kansa käytti valtaansa ja äänesti eron puolesta, mikä yllätti koko Euroopan. Cameronin yritys kasvattaa omaa valtaansa ei onnistunut, ja hän menetti asemansa. Monimutkaisten valtasuhteiden kuvailu sisäisesti Britannian politiikassa ja ulkoisesti EU:n johtajien kanssa erosopimusneuvotteluissa implikoivat, että valta vaikuttaa kaiken toiminnan taustalla. Kuka saa käyttää valtaa Britanniassa? Mihin kaikkeen Euroopan unioni voi vaikuttaa politiikallaan? Kansainvälistä politiikka ja sen valtakamppailuja seurattaessa ei ole helppoa aina pysyä mukana, kuka vaikuttaa kehenkin, mikä rooli medially on siinä, kenen valtaa ja valta-asemaa se uutistenvälityksessään korostaa.

Viimeinen diskurssi, jonka tunnistin vaikuttavan representaatioiden taustalla on totuuden diskurssi. Totuuden diskurssi esiintyi vahvana brexitin liittyvien syiden ja Theresa Mayn seuraajan kuvailuissa. Totuuden diskurssi sekoittuu myös oikean ja väärän diskurssiin, sillä todellisuus esiintyy pääkirjoituksissa hyvänä ja tavoiteltavana asiana. Pääkirjoituksista käy ilmi, että jos EU-kansanäänestyksen alla kansalle olisi puhuttu totta, koko brexit-hanke olisi ehkä ollut erilainen:

57) Mayta on puolustettu kertomalla, että hän **joutui mahdottoman tehtävän eteen**. Oli yhtä aikaa pidettävä kiinni konservatiivipuolueen sekä maan edusta ja haettava EU:lta niitä etuja, joita **brexit-äänestyksen alla kansalle valheilla luvattiin**. (HS 27.3.2019)

Voidaan siis tulkita, että valheet ovat aiheuttaneet sen, että brexit oli mahdoton toteuttaa sellaisena kuin se kansalle esitettiin. Valemedioiden aikakaudella on luonnollista, että suuret uutistoimistot kuten Helsingin Sanomat korostavat totuutta ja sen merkitystä. Helsingin Sanomat mainitsee myös periaatelinjassaan, joka ohjaa myös pääkirjoitustoimistusta, että se kiinnittää huomiota mielipiteen vapauden toteutumiseen ja luotettavaan uutistenvälitykseen (Helsingin

Sanomien periaatelinja 2019). Mitä todennäköisemmältä Theresa Mayn irtisanoutuminen vaikutti, sitä tärkeämmältä totuus brexitin tilasta ja sen hallinnasta vaikutti. Kuten kirotun jatkajan representaation yhteydessä kävi ilmi, Johnsonin luotettavuus ei vakuuttanut. Periaatelinjassa mainittujen seikkojen ja Johnsonin kuvailun valossa implikointi seuraajan puheiden valheellisuudesta saa entistä enemmän painoarvoa:

58) Donald Trump ja Boris Johnson **todistavat oikeaksi sen havainnon**, että **valheen hyötysuhde on** viime vuosina **muuttunut**. Epätotuuksilla pääsee pitkälle. (HS 20.6.2019)

On kiinnostavaa, että jo kesäkuussa jo kesäkuussa Boris Johnson on rinnastettu Yhdysvaltojen presidenttiin Donald Trumpiin. Esimerkissä 58 esitetään, että Trump ja Johnson olisivat hyötäneet valheiden kertomisesta, mutta tämä ei kuitenkaan tee siitä tavoittelemisen arvoista. Päinvastoin, valehtelu nähdään pääkirjoituksissa yksiselitteisesti vääränä asiana. Jos luotettavaa ja totuudenmukaista tietoa on saatavilla, sitä tulisi käyttää. Totuuden diskurssi rakentuu siis erityisesti valehtelun ja harhaanjohtamisen halveksumisen kautta. Jatkajan asema nähtiin kirjoituksissa kuitenkin haasteellisena edeltäjien jättämän perinnön valossa jatkajan henkilöllisyydestä riippumatta. Kirotun jatkajan asema ei ollut kummoinen, sillä Theresa May ei ollut pääkirjoitusten mukaan suostunut myöntämään totuutta siitä, että brexit-prosessi oli umpikujassa. Totuuden diskurssi siis kietoutuu monisyisesti koko brexit-prosessin kuvailuun vuoden 2016 kansäänestyksestä alkaen sen viime hetkiin asti.

5 PÄÄTÄNTÖ

5.1 Pohdintaa tuloksista

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt selvittämään, millaisia representaatioita brexististä rakentuu Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa ja millaisia diskursseja tunnistettujen representaatioiden taustalla vaikuttaa kriittisen diskurssintutkimuksen ja systeemis-funktionaalisen kieliteorian viitekehyksessä. Tutkimukseni aineistoon kuuluu 23 pääkirjoitusta, jotka julkaistiin vuoden 2019 aikana tammikuusta kesäkuuhun. Tässä päätäntöluvussa teen yhteenvedon ja pohdinnan edellisissä analyysiluvuissa tunnistamistani representaatioista ja niiden taustalla vaikuttavista diskursseista. Olen analyysissäni jakanut representaatiot kolmeen eri pääluokkaan. Ensimmäinen pääluokka keskittyi itse brexitin eli EU-eron representaatioihin, jotka nimesin taloudellinen vaara ja arvaamaton brexit -representaatioiksi. Taloudellinen vaara ja arvaamattomuus -representaatiot rakentuivat materiaalisen prosessin, kielteisten ilmaisujen ja vertaiskuvallisten sanavalintojen kautta. Myös Heikkisen (1999: 277) mukaan pääkirjoitukset yleensä käyttävät toistuvasti vertaiskuvallisuutta keinona rakentaa maailmaa ja kuvata poliittisia ilmiöitä. Vertaiskuvallisuuden lisäksi brexitin arvaamattomuuden representaatioita vahvasti vastakkainasettelu kovan eli sopimuksettoman ja pehmeän eli sopimuksenvaraisen eron välillä.

Toisessa pääluvussa keskityin Britannian ja sen parlamentin representaatioihin, jotka jaoin kolmeen eri alalukuun ja nimesin itsekkyyden, tyhmyyden ja vakaan EU:n representaatioiksi. Itsekkyyden representaatio rakentuu pääkirjoituksissa erityisesti jossittelun ja mentaalisten prosessien kautta. Mitä olisi tapahtunut, jos britit eivät olisi ajatelleet vain omaa etuaan? Myös tyhmyyttä kuvataan jos-ehtolauseilla, mutta Britannian parlamentin tyhmit ratkaisut myös etäännytetään EU:sta ja Suomesta korostamalla brittien toimijuutta ja omistajuutta valinnoistaan. Vakaan Euroopan unionin representaatio taas rakentuu suhteessa kahteen edellä mainittuun. Materiaalisten prosessien kautta EU:n toimintaa verrataan Britannian sekoiluun ja itsekkääseen vallantavoitteluun. Pääkirjoituksissa korostuu se, että EU on paremmassa asemassa brexit-prosessissa kuin Britannia, jonka tulisi ymmärtää oma altavastaajuutensa. Tämä huomio on linjassa myös aiemman tutkimuksen kanssa, sillä jo vuonna 2016 Britannian kansanäänestyksen jälkeen tehdyssä tutkimuksessa Helsingin Sanomien uutisista välittyi kuva epärationaalisesti toimivasta Britanniasta ja viisaasta EU:sta, joka on viisas vaihtoehto jäsenmaille (Tegelberg 2018: 110).

Kolmannessa pääluvussa avasin Theresa Mayhin ja hänen vielä aineistoni keruun aikana nimettömään jatkajaansa liittyviä representaatioita, jotka nimesin epäonnistumisen ja kirotun jatkajan representaatioiksi. Epäonnistumisen representaatio rakentuu erityisesti Theresa Mayn omistajuuden ja johtajuuden korostamisen kautta, sillä kuka muu voisi olla vastuussa hankkeen ongelmista kuin sen johtaja? Koko EU:n kanssa neuvoteltua erosopimusta kutsuttiin Mayn eropaketti, jonka parlamentti tyrmäsi kerta toisensa jälkeen nöyryyttäen Mayta. Relationaalisten prosessien avulla May yhdistettiin myös ilmaisuun rasite, mikä korostaa edelleen epäonnistumista. Kirotun jatkajan representaatiota rakensivat erityisesti mentaaliset prosessit sekä kuvainnollisesti sanavalinnat. Jatkaja tietysti representoituu lisäksi kuvailemalla, mitä hänen edeltäjänsä jättävät hänelle, ja millainen Mayn kohtalo oli prosessin johdossa. Krooninen, mahdoton ja kirottu brexit-prosessi ennustaa vaikeita aikoja myös Mayn tehtävässä jatkajalle, jonka spekulointiin jo maaliskuussa olevan heinäkuussa tehtävään nimitetty Boris Johnson. Pääkirjoituksissa Johnsonia ei pidetty luotettavana vaihtoehtona Mayn seuraajaksi.

Viimeisessä analyysiluvussa avasin tarkemmin representaatioiden taustalla vaikuttavia diskursseja, joita tunnistin yhteensä viisi erilaista. Poliittinen diskurssi vaikuttaa kaikkien eri representaatioiden taustalla, sillä poliittista ilmiötä käsitellään tietysti poliittisesta näkökulmasta: taloudelliset vaikutukset, valtasuhteet, neuvottelujen eteneminen, parlamentin päätökset ja uuden pääministerin spekulointi ovat kaikkia politiikan kenttään kuuluvia ilmiöitä. Vahvimmin poliittinen diskurssi ilmenee kuitenkin tyhmyyden ja itsekkyyden representaatioissa, sillä niissä otetaan vahvasti kantaa sekä kritisoidaan parlamentin toimintaa ja neuvottelujen etenevämmättömyyttä. EU-myönteinen diskurssi ilmeni erityisesti arvaamaton brexit, taloudellinen vaara ja vakaa Euroopan unioni -representaatioiden kautta. Brexitin etäännyttäminen Britannian kriisiksi ja unionin vahvuuden näyttämisen yhtenäisenä rintamana prosessin johdossa kielivät myönteisestä suhtautumisesta EU:hun. Pääkirjoituksissa kovan eron taloudellisia vaikutuksia Britannialle korostettiin, vaikka Britannian irtautuminen tekee loven myös EU:n budjettiin. Brexitin arvaamattoman luonteen kuvailu ei myöskään houkuttele ketään tarttumaan samaan hankkeeseen. Eroaminen saadaan siis näyttämään monella tapaa epäedulliselta ratkaisulta. Jos välttämättä unionista on erottava, pehmeä ero on kivuttomampi vaihtoehto kuin sopimukseton kova ero.

Kolmas diskurssi, jonka tunnistin esiintyvä on representaatioiden taustalla, on oikean ja väärän diskurssi. Kyseinen diskurssi esiintyy ennen kaikkea epäonnistumisen, itsekkyyden ja

tyhmyyden representaatioiden taustalla. Pääkirjoituksessa Britannian parlamentin ja sen pääministerin toimintaa arvotetaan ja kritisoidaan, eikä heidän ratkaisujaan pidetä oikeana. Diskurssiin liittyy siis vahva taustaoletus siitä, että brexitiin olisi olemassa oikea toimintatapa ja ratkaisu, jota kohti parlamentti ei ole menossa. Oikean ja väärän diskurssi linkittyy myös edellä kuvailtuun EU-myönteiseen diskurssiin, sillä ei jää epäselväksi, että oikea ratkaisu pääkirjoitusten mukaan olisi brexitin peruminen. Euroopan valtasuhteisiin vaikuttavasta ilmiöstä kertovissa pääkirjoituksissa esiintyy myös vallan diskurssi. Tämä diskurssi huokuu vallankäyttäjien ja heidän tarkoituksensa kuvailujen kautta, eli diskurssi vaikuttaa erityisesti taloudellisen vaaran, itsekkyyden, arvaamattoman brexitin ja kirotun jatkajan representaatioiden taustalla. Brexit-prosessissa valtaansa käyttävät Britannian parlamentti, David Cameron ja Theresa May seuraajineen, britit sekä Euroopan Unioni. Hallinnan merkitys on voimakas, sillä taloudellinen vaara on todellinen sekä Britannialle että EU:lle. Itsekkäät opportunistiset valtapyrkimykset taas vaikuttavat koko brexitin etenemiseen.

Viides ja viimeinen tunnistamani diskurssi on totuuden diskurssi, joka vaikuttaa erityisesti kirotun jatkajan representaation taustalla. Totuus on kuitenkin koko brexit-prosessia läpileikkaava tema, sillä tiedon totuudellisuudesta ei ole aina ollut selvyyttä, mikä on voinut vaikuttaa esimerkiksi kansanäänestyksen lopputulokseen tai Theresa Mayn seuraajan valintaan. Totuuden diskurssi linkittyy myös oikean ja väärän sekä vallan diskurssiin. Poliittiset toimijat pyrkivät lisäämään omaa valtaansa käyttäen valheellista tietoa, mikä kuitenkin pääkirjoituksissa tuomitaan vääräksi toimintatavaksi. Pääkirjoitusten mukaan totuus nähdään tavoittelemisen arvoisena ja valheiden kertominen tuomittavana.

Tässä päätännön pohdintaluvussa esittelin ensin kaikki tunnistamani representaatiot kootusti, jonka jälkeen siirryin esittelemään tiivistetysti kaikki viisi diskurssia, jotka vaikuttavat esiteltyjen representaatioiden taustalla: poliittinen, EU-myönteinen, oikean ja väärän, vallan ja totuuden diskurssit. Diskurssit eivät selkeästi sulje toisiaan pois, vaan ne täydentävät toisiaan. Osa diskursseista lävistää kaikki representaatiot, mutta osa vaikuttaa vain muutaman taustalla. Sama ilmiö liittyy myös eri representaatioihin ja prosessityyppeihin representaatioita rakentavissa pääkirjoituksissa, sillä myöskään representaatiot ja eri prosessityypit eivät ole selvärajaisia, vaan ne muodostavat ketjuja ja kuvioita täydentäen brexitistä ja sen osallistujista välittyvää kuvaa. Osa saattaa olla joskus myös ristiriidassa keskenään, ja ajallinen jatkumo asettaa omat haasteensa representaatioiden tulkinnalle, sillä ilmiön muuttuessa myös representaatiot ja sen

tulkinnat voivat muuttua. Jos nyt keräisin eri aineiston seuraavan puolen vuoden ajalta, representaatiot ovat dynaamisessa tapahtumien murroksessa voineet saada erilaisia muotoja. Tämä tutkimus oli kuitenkin tärkeää tehdä, sillä representaatioita ja diskursseja analysoimalla voidaan tarkastella, millaisia uskomuksia ja ideologisia arvoja tekstien taustalla piilee. Ne antavat myös ajatuksen siitä, millainen kuva suomalaiselle mediatekstien kuluttajalle muodostuu brexitistä. Tarkka kielellinen analyysi paljastaa ennen kaikkea ideologiset representaatiot, jotka esiintyvät teksteissä yleensä implisiittisemmin ilmaistuna. Diskurssien ja representaatioiden yhtenäisyys perustuu siis median tuottajien ja kuluttajien alkuoletuksiin ja jaettuihin kielenkäytön tapoihin. (Fairclough 1997: 64.)

Jo vuonna 2016 kansanäänestyksen jälkeen brittiakateemikot julkaisivat EU Referendum -analyysin, jossa myös pääkirjoitusten puolueellisuutta ja vaikutusta kansanäänestyksen tuloksiin pohdittiin. Firmstone (2016: 36) kertoi pohdinnassaan, että kaikki sanomalehdet ilmoittivat selkeän kantansa siitä, tulisiko Britannian jäädä EU:hun vai ei, mutta äänekkäimmin ja vaikuttavimmin kantaa ottivat erityisesti äänestysviikolla Vote Leave -leirin lehdet. Helsingin Sanomien ideologisuus näyttäytyy brittiläisiin päivälehtiin verrattuna melko mietona, sillä se ei eksplisiittisesti ilmoita kantaansa EU:ta kohtaan. EU-myönteisyyden diskurssi ilmenee kuitenkin implisiittisemmin esimerkiksi EU:n ja Britannian vastakkainasettelun kautta, kuten myös aiemmin esitin. Kuten Britanniassa huomattiin, lehdillä on paljon valtaa vaikuttaa lukijoihinsa. Vaikka Suomessa ei olekaan käynnissä EU-eroäänestystä, myös Helsingin Sanomien julkaisemat pääkirjoitukset ovat osa sitä kuvaa, joka suomalaisille muodostuu sekä brexitistä että EU:sta. Tietysti pääkirjoitusten lukijoiden käsitys brexitistä rakentuu myös monesta muusta lähteestä kuin pelkästä yhden lehden yhdestä tekstilajista.

Ei ole yllättävää, että pääkirjoitus kantaottavana tekstilajina kritisoi poliittisia toimijoita ja heidän tekemiään päätöksiä. Toinen kysymys on kuitenkin asenteellisen tai mitä tahansa poliittista instituutioita myötäilevän uutistenvälityksen eettisyys. Pääkirjoitus toimii koko lehden äänitorvena, joten on luonnollista, että se myös kertoo lehden kollektiivisen linjan ajankohtaisiin asioihin ja myös kritisoi niitä. On kuitenkin oltava tarkkana, että pääkirjoitukset eivät pyri tarjoamaan valmista ja yhtä ainoaa oikeaa mallia lukijan ajatteluun, vaan pikemminkin antamaan rakennuspalikoita oman kannan muodostamiseen selittämällä ilmiötä (Katajamäki 2003: 193–194). Jos suomalaiset lukisivat vain Helsingin Sanomien pääkirjoituksia, todennäköisesti ajatus unionista eroamisesta tuntuisi järjettömältä. Myös vuonna 2014 edellisten EU-vaalien aikaan Helsingin Sanomien uutisia kirjoitettiin eurooppalaisesta näkökulmasta, ja EU:n nähtiin

olevan yksi yhtenäinen rintama. Tällöin EU:ta kosketti myös Ukrainan kriisi, ja EU etäännytettiin Venäjän toimista. (Aaltonen 2014: 79–80.) Sama ilmiö toistui omassa tutkimuksessani, mutta vuonna 2019 vastakkainasettelua korostettiin EU:n ja EU-eroa kohti suuntavan Britannian välillä.

5.2 Tutkimuksen arviointi

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt vastaamaan kahteen tutkimuskysymykseen: 1) Miten brexitiä representoidaan Helsingin Sanomien brexitiä koskevissa pääkirjoituksissa? ja 2) Millaisia diskursseja näiden representaatioiden taustalla on havaittavissa? Mielestäni olen onnistunut kattavasti esittelemään tutkimuksessani sekä brexitin representaatiot että niiden taustalla vaikuttavat diskurssit. Olen onnistunut myös perustelevaan tekemäni päätelmät uskottavasti käyttämällä ohjenuoranani teorian kahta viitekehystä: kriittistä diskurssianalyysiä ja systeemifunktionaalista kieliteoriaa. Nämä teoreettiset suuntaukset toimivat yhdessä hyvänä taustana etsiesäni vastauksia tutkimuskysymyksiin aineistosta. Olen onnistunut kuvaamaan läpinäkyvästi tutkimuksessa käyttämäni analyysimenetelmän, joten tutkimus on myös toistettavissa samankaltaisena. Tiedostan kuitenkin myös oman tutkijapositioni, sillä olen tehnyt valintani ja analyysini omasta maailmankuvastani käsin. Kaikki tekemäni valinnat aiheesta, aineistosta ja metodista lähtien ovat olleet minusta lähtöisin, mikä on tietyllä tapaa subjektiivista. Olen kuitenkin pyrkinyt olemaan mahdollisimman objektiivinen ja perustelevaan tekemäni valinnat teorian kautta

Brexitin tarkastelu oli kuitenkin melko haasteellinen prosessi ilmiön dynaamisen luonteen ja ainutkertaisuuden vuoksi. Yksikään maa ei ole koskaan ennen eronnut Euroopan unionista, joten vastaavaa tilannetta ei kansainvälisen politiikan kentällä ollut ennen nähty. Tilanteen vauhdikkaat käänteet ja asian uutuus molemmat vaikuttivat siihen, että media seurasi tapahtumia todella tiiviisti, ja vaihtoehtoja mahdolliseksi aineistoksi oli tarjolla runsaasti. Päätös rajata aineisto yhteen suurimpaan suomalaiseen sanomalehteen, Helsingin Sanomiin, osoittautui järkeväksi valinnaksi. Helsingin Sanomien merkitys uutistenvälittäjänä on suuri, ja perinteikkäänä tekstilajina pääkirjoitus tarjosi uudenlaisen näkökulman brexitin representaatioiden tutkimukselle, sillä niiden viestinnällinen tarkoitus on olla lehden virallinen kannanotto (Katajamäki 2003: 187). Analyysiluvussa esiteltyt diskurssit kuten erityisesti EU-myönteinen ja oikean ja väärän diskurssi sekä analyysiluvussa esittelemäni representaatiot valottavat osaltaan

ajatusta siitä, millaisia ideologisia arvoja Helsingin Sanomat pääkirjoituksissaan välittää. Tiedotusvälineiden teksteihin kohdistuvan kielellisen ja kriittisen analyysin tehtävä onkin osoittaa, millaisia uskomuksia ja arvoja tekstien taustalla piilee (Kalliokoski 1999: 37).

Median tekstien tutkiminen on tärkeää sillä, ne luovat kuvaa omasta ajastaan, historiallisesta kontekstistaan ja yhteisön arvoista. Ilmiöt muotoutuvat uutistoimistoissa teksteiksi suhteessa poliittisiin, taloudellisiin ja hallinnollisiin instituutioihin ja vaikuttajiin. (Fowler 1991: 222.) Kaiken kaikkiaan median suhde valtaan ei ole yksiselitteinen, ja myös tämä suhde on jatkuvasti muutoksessa (Fairclough 1997: 64). Näiden edellä mainittujen seikkojen vuoksi brexitin representaatioiden tutkijana minun piti seurata tiiviisti tapahtumien sarjaa ja selvittää mahdollisuuksien mukaan, mitkä syyt kyseisiin tapahtumiin olivat johtaneet. Analyysiä ei olisi ollut mahdollista tehdä huolellisesti ja luotettavasti, jos ajallinen konteksti ei olisi ollut tiedossa. Koska aineistoni oli kuitenkin vain 23 pääkirjoitusta, tutkimuksen tuloksia on haasteellista yleistää laajemmin. Tutkimukseni kuitenkin asettuu linjaan samaa aiheita käsittelevien tutkimuksien sarjaan, ja tällä tavalla se on tärkeä osa brexitin kokonaiskuvan muodostumista. Kuva olisi kuitenkin voinut olla erilainen, jos käsittelyssä olisi ollut erilaisia suomalaisia lehtiä, aineisto olisi ollut laajempi, enkä olisi rajannut brexit-tunnisteella löytyviä pääkirjoituksia pois tutkimuksestani. Keväällä 2019 Suomessa järjestettiin kuitenkin sekä EU-vaalit että eduskuntavaalit, joten brexit mainittiin useasti myös aihetta muuten käsittelemättömien pääkirjoitusten yhteydessä.

Kirjoittaessani tätä päätäntöä tammikuun alussa 2020, brexitin kohtalo on edelleen avoinna. Tilanne tarjoaa edelleen jatkotutkimukselle hyviä mahdollisuuksia. Brexitin tapahtuessa sopimuksettomana tai sopimuksenvaraisena Euroopan unioni joka tapauksessa uusien tilanteiden ja haasteiden edessä. Median tekstit voivat siis tulevaisuudessa tuottaa erilaisia representaatioita ja diskursseja sen mukaan, mihin brexit-prosessi lopulta päättyy. Tapahtuuko brexit tammikuussa 2020? Tehdäänkö brexitistä uusi kansanäänestys? Pysyykö Boris Johnson vallassa? Kaikki nämä mahdolliset skenaariot muuttavat Euroopan poliittista ilmapiiriä, ja tiedotusvälineet tulevat uutisoimaan tapahtumista varmasti. Jatkotutkimukselle on varmasti siis sekä tilaa että tarvetta. Toinen näkökulma, joka omassa tutkimuksessa jäi melko vähäiseksi, on moniäänisyyden tarkasteleminen. Oman aineistoni teksteissä mainitaan esimerkiksi ranskan presidentti Emmanuel Macron, Britannian parlamentin puhemies John Bercow sekä Unkarin pääministeri Victor Orbán. Pääkirjoituksissa mainittiin myös useita erilaisia asiantuntijoina toimivia

lähteitä, joiden tarkempi analyysi olisi voinut tuoda uusia puolia myös diskurssien ja representaatioiden analyysiin. Nämä äänet ja tietolähteet tuovat varmasti omia sävyjään tekstiin, joten jatkotutkimuksessa tämä aspekti olisi hyvä ottaa huomioon kattavamman käsityksen saavuttamiseksi.

6 LÄHTEET

- Aaltonen, Maija 2015: *Moninaisuudessaan yhtenäinen. Euroopan unionin määritelmät ja solidaarisuuden rakentaminen Helsingin Sanomien uutisissa*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitos. – <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/45646>
- Borchardt, Alexandra, Simon M. Felix & Bironzo, Diego (toim.) 2018: *Interested but not Engaged: How Europe's Media Cover Brexit*. Published by the Reuters Institute for the Study of Journalism in association with PRIME Research. – <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/our-research/interested-not-engaged-how-europes-media-cover-brexit> 24.11.2019.
- Cini, Michelle & Verdun, Amy 2018: the implications of Brexit for the future Europe. – Martill, Benjamin & Staiger, Uta (toim.), *Brexit and Beyond: Rethinking the Futures of Europe* s. 63–71. London: UCL Press.
- Eurooppatiedotus 2019: *Tietoa brexististä*. – <https://eurooppatiedotus.fi/2019/10/21/brexit/> 21.10.2019.
- Fairclough, Norman: 1995: *Language and Power*. Lontoo: Longman.
 ——— 1997: *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Fetzer, Anita 2013: *The Pragmatics of Political Discourse: Explorations across cultures*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Firmstone, Julie 2016: Newspaper's editorial opinions during the referendum campaign. – Jackson, Daniel, Thorsen, Einar & Wring, Dominic (toim.), *EU Referendum Analysis 2016: Media, Voters and the Campaign Early reflections from leading UK academics* s. 36–37. Poole: The Centre for the Study of Journalism, Culture and Community, Bournemouth University.
- Fowler, Roger 1991: *Language in the News. Discourse and Ideology in the Press*. Lontoo: Routledge.
- Halliday, M.A.K. 1973. *Explorations in the functions of language*. London: Edward Arnold.
- Halliday, M.A.K. & Matthiessen, Christian 2004: *An Introduction to Functional Grammar*. London: Arnold.
- Heikkinen, Vesa 1999: *Ideologinen merkitys kriittisen tekstintutkimuksen teoriassa ja käytännössä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Helsingin Sanomat 2019: *Periaatelinja*. 22.12.2019. <https://www.hs.fi/periaatelinja/>
- Huovinen, Annamari 2010: Kunnan kalajuttu: EU-huhu-uutisten harharetket. – *Media & viestintä: Journalismikritiikin vuosikirja 2010* s. 121–128.
- Hämeen-Anttila, Jaakko 2019: Kukaan ei jaksaisi seurata brexit-uutisointia ilman median rummuttamia kauhu-skenaarioita. – *Helsingin Sanomat*. 22.10.2019. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006281734.html>
- Jackson, Daniel, Thorsen, Einar & Wring, Dominic (toim.) 2016: *EU Referendum Analysis 2016: Media, Voters and the Campaign Early reflections from leading UK academics*. Poole: The Centre for the Study of Journalism, Culture and Community, Bournemouth University.
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jyrkiäinen, Jyrki 2017: *Sanomalehdistö*. – Nordenstreng, Kaarle & Nieminen Hannu (toim.), *Suomen mediamaisema*. Tampere: Vastapaino.

- Kalliokoski, Jyrki 1999: Johdanto. – Jyrki Kalliokoski (toim.), *Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä* s. 8–36. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Katajamäki, Heli 2003: *Taloussanomalehtien pääkirjoitusten viestinnän tarkoitukset*. – Koskela, M. & N. Pilke (toim.) 2003: *Kieli ja asiantuntijuus*. AFinLAN vuosikirja 2003. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja nro 61. s. 179–202. Jyväskylä.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. – <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> 23.12.2019.
- Kunelius, Risto & Noppari, Elina & Reunanen, Esa 2010: *Media vallan verkoissa*. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Luukka, Minna-Riitta 2002: *M.A.K. Hallidayn systeemis-funktionaalinen kielitiede*. – Hannele Dufva & Mika Lähteenmäki (toim.), *Kielentutkimuksen klassikoita* s. 89–123. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän Yliopisto.
- Pietikäinen, Sari 2000: Kriittinen diskurssitutkimus. – Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä 2* s. 191–218. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus, Jyväskylän yliopisto.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne: 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Tampere.
- Pynnönen, Anu 2013: *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sanoma Oyj 2019: *Helsingin Sanomien kokonaislevikki kasvoi jo toista vuotta peräkkäin*. <https://sanoma.com/fi/tiedote/helsingin-sanomien-kokonaislevikki-kasvoi-jo-toista-vuotta-perakkain/> 14.4.2019
- Shore, Susanna 2012: Systeemis-funktionaalinen teoria tekstien tutkimisessa. – Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri, Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.), *Genreanalyysi – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 158–185. Helsinki: Gaudeamus.
- Suonpää, Mika 2018: Julkiset intellektuellit ja akateeminen populismi Brexit-kampanjassa. – Niemi, Mari K. & Houni Topi (toim.), *Media & populismi, työkaluja kriittiseen journalismiin*. s.181–199. Tampere: Vastapaino.
- Tegelberg, Veera 2018: *Vihaiset britit yllättivät Euroopan: miten Guardian, Helsingin Sanomat ja Süddeutsche Zeitung esittivät EU:n tulevaisuuden brexit-äänestyksen jälkeisenä päivänä?* Maisterintutkielma. Tampereen yliopiston viestintätieteiden tiedekunta. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201809262605> 1.4.2019.
- Valtioneuvoston kanslia 2019: *Neuvotteluprosessi*. – <https://vnk.fi/tietoa-brexitista/neuvotteluprosessi> 21.12.2019.
- VISK = Hakulinen, Auli, Vilkuna, Maria, Korhonen, Riitta, Koivisto, Vesa, Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. – <http://scripta.kotus.fi/visk> 23.12.2019.
- Wodak, Ruth & Weiss, Gilbert 2005: Analyzing European Union discourses. – Wodak, Ruth & Chilton, Paul (toim.), *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis: Theory, Methodology and Interdisciplinary* s. 121–136. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Aineistolähteet

- Brexitin peruminen olisi voitto Euroopan unionille – myös britit tietävät nyt paremmin, mitä EU-ero tarkoittaisi. Helsingin Sanomat 11.1.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005962594.html>
- Britannialle on nyt tarjolla huonoja tai mahdottomia vaihtoehtoja. Helsingin Sanomat 16.1.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005967748.html>
- Keinot brexit-hankkeen siivoamiseen löytyvät sieltä, missä sotkukin syntyi. Helsingin Sanomat 18.1.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005968895.html>
- Britannia ajelehtii ilman ohjausta kohti EU-eroaan. Helsingin Sanomat 23.1.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005974057.html>
- On viisautta pehmentää huonoja vaihtoehtoja. Helsingin Sanomat 28.1.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005979972.html>
- Britannian tapa edetä kohti brexitiä täyttää jo Albert Einsteinin määritelmän hulluudesta. Helsingin Sanomat 30.1.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005983341.html>
- Britannian EU-erosta tulee muille jäsenmaille lasku monessa erässä. Helsingin Sanomat 13.2.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005998972.html>
- Pako Britanniasta kiihtyy EU-eron alla. Helsingin Sanomat 21.2.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006009538.html>
- Britannian työväenpuolue heräsi aivan liian myöhään, ja nyt maa on kuilun reunalla. Helsingin Sanomat 27.2.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006015619.html>
- Theresa May ajoi Britannian umpikujaan, vaikka muitakin vaihtoehtoja olisi lähtötilanteessa ollut. Helsingin Sanomat 13.3.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006033843.html>
- May ajaa kansan tahtoa ja vahingoittaa kansan etua. Helsingin Sanomat 16.3.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006037070.html>
- Ja nyt oppitunti Britanniasta. Helsingin Sanomat 20.3.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006040838.html>
- Britannia haki kansanäänestyksessä hallintaa EU:lta itselleen mutta menetti lopulta oman eroprosessinsa hallinnan. Helsingin Sanomat 22.3.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006044787.html>
- Ensin puolueen etu, toiseksi oma etu ja vasta kolmanneksi isänmaan etu. Helsingin Sanomat 27.3.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006048862.html>
- Kun kaikki ajavat omaa etuaan, mikään ei etene. Helsingin Sanomat 29.3.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006051314.html>
- EU:n pitää muistaa, että kova brexit on kaikille kallis. Helsingin Sanomat 10.4.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006064625.html>
- Britannia kaipaa EU-erosotkuunsa nyt kansalta neuvoa. Helsingin Sanomat 11.4.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006067081.html>
- EU:n vastustus ja suosio kasvavat samaan aikaan, joten eurovaaleista on luvassa ristiriitainen viesti. Helsingin Sanomat 28.4.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006085644.html>
- Britannia haaskaa brexitin aikalisän politikointiin. Helsingin Sanomat 22.5.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006113589.html>
- May voi jättää perinnökseen kroonisen brexit-prosessin. Helsingin Sanomat 23.5.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006114789.html>

Myös Theresa Mayn seuraaja perii tehtävät, joissa ei voi kuin epäonnistua. Helsingin Sanomat 24.5.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006117817.html>

Britanniassa konservatiivit valitsevat seuraavan epäonnistujan. Helsingin Sanomat 11.6.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006138859.html>

Valehtelemisen hyötysuhde on muuttunut viime aikoina. Helsingin Sanomat 20.6.2019. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006148468.html>